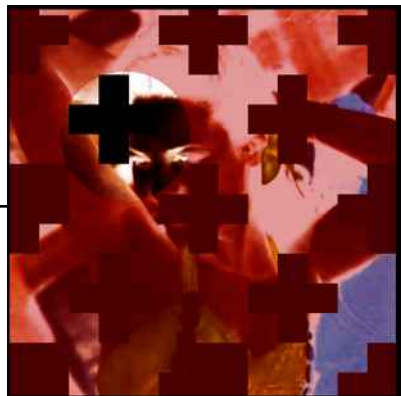
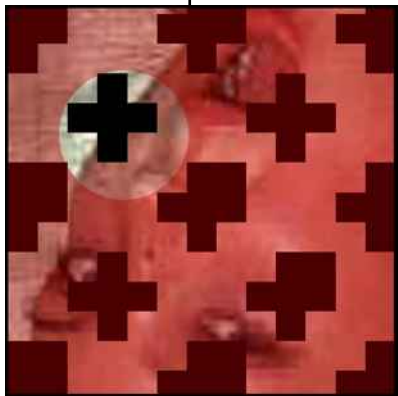
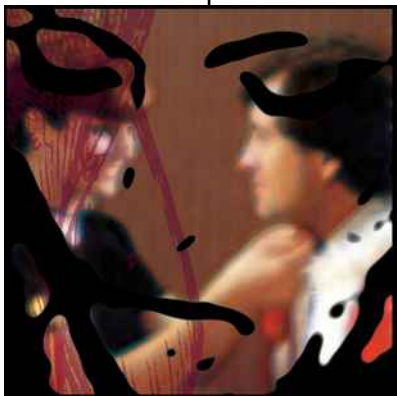
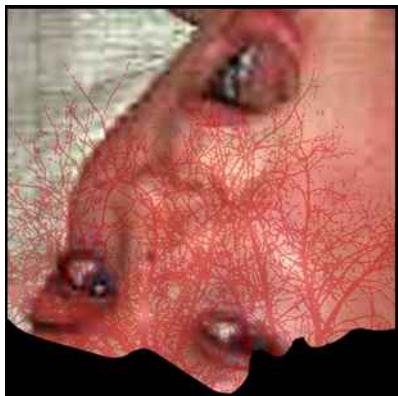
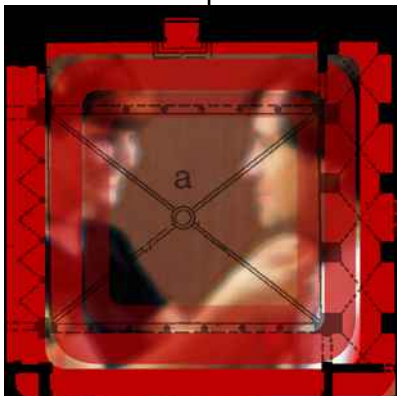

Mediatulkista collageraattoriin

- interaktiivisen kollaasinteon mahdollistavan sovelluksen rakentamisesta.

*Tömi Knuutilan lopputyö
Taideteollisen korkeakoulun Medialaboratoriossa
10102000*

Sisältö

- 1 Aluksi
- 4 Kuvakulttuuri, ruumillisuus ja sommitelma
- 7 Kollaasi / montaasi
- 13 Designratkaisut
- 15 Kuvatasot
- 28 Kehittämismahdollisuuksia
- 31 Pohdintaa
- 33 Viitteet
- 33 Lähteet ja kirjallisuus

"Luova prosessi saa kokonaan toisen ...suunnan, kun katsoja toteaa muutoksen läsnäolon. Tällöin teoksen elottoman materian ...kautta tapahtuu todellinen muutos katsojan asemassa, katsojan, joka tulee määrittämään teoksen painon esteettisessä keinahtelussa"

Marcel Duchamp

☺️ Aluksi

Lopputyöni syntymiseen (myöhemmin käytän nimiä mediatulkki ja collagerator) on vaikuttanut toisaalta aiempi kuvallinen tuotantoni (grafiikka, valokuvat, graafinen suunnittelu tietokoneella jne.) ja toisaalta taustani taiteen ja kuvakulttuurin teorioiden opiskelijana. Minua on jo pitkään kiinnostanut median ja mainosten tapa käyttää hyväkseen stereotypioita. Tavat joilla mies ja nainen esitetään tukevat yleensä perinteisiä miehen ja naisen roolimalleja. Nainen on useimmiten se jäsen perheestä, joka siivoaa, pesee pyykin ja laittaa ruoan. Mies puolestaan on yksinäinen susi, joka ajaa uusia huippuautoja ja käyttää uusinta teknologiaa. Myös tieteen ja taiteen tavat esittää, kartoittaa ja tutkia miehistä ja naisellista ruumista tai kehoa¹ kiehtovat minua. Kuvien kautta omaksumme alitajuisesti asenteita, käyttäytymistapoja ja roolimalleja, kuvat siis toimivat kulttuurissamme aktiivisina vaikuttajina, muokaten kehoamme, tyyliämme ja ajatteluamme määrittelemällä mikä on kaunista, hyvää, sallittua jne. En näe kuvien vaikutusta kuitenkaan pelkästään negatiivisena: kuvat myös tarjoavat rooleja ja samaistumismalleja eli ne voivat toimia ulkonäön tai asenteiden muutokseen rohkaisevina katalyytteinä. Tämä vaatii ehkä jonkinlaista kuvanlukutaitoa – taitoa ymmärtää mitä arvoja kuva edustaa, mihin se viittaa, mitä se ilmentää. Ymmärtäessään kontekstin katsoja voi tietoisesti hyödyntää kuvakulttuuria oman mielikuvamaailmansa rakentajana.

Tavoitteenani oli alunperin tehdä lopputyönä teos, joka toisi ilmi kuviin liittyviä valtasuhteita ja tarjoaisi mediakuvaston kommentoinnin ja uusiin konteksteihin asettamisen mahdollistavan tilanteen. Tämä olisi eräänlaista kuvanlukutaidon

opettamista, uuden katsomistavan opettamista. Irrottamalla kuva alkuperäisestä kontekstista ja avaamalla se uusille merkityksille voidaan paljastaa kuviin kätkeytyviä valtasuhteita². Tästä tavasta esimerkkinä on kollaasi, joka on jo pitkään taiteen kentällä kyseenalaistanut olemassa olevaa kuvakulttuuria ja taidekäsitystä. Populaari- taide- ja tietynlaisen tiedekuvaston (esim. anatomiakuvaston, arkkitehtuuripiirustusten jne.) käyttäminen liittyy läheisesti kollaasin perinteeseen. Kollaasi luo aina uusia suhteita ja konnotaatioita vanhalle kuvastolle, lopullisten assosiaatioiden syntyessä katsojien mielessä tämän yhdistäessä eri kerrokset tai elementit toisiinsa.

Interaktiivisessa taiteessa katsoja astuu enemmän tai vähemmän tekijän rooliin: hänen omat fyysiset valintansa vaikuttavat esitettävään materiaaliin. Tällä tavoin katsoja-tekijän ja esitettävän materiaalin (koska työni keskittyy lähinnä kuviin puhun myöhemmin kuvista) välille syntyy normaalia, passiivista katsomistilannetta aktiivisempi suhde. Katsoja on valinnut haluamansa kuvan, ja valinnan kohde nousee tarkemman pohdinnan ja tarkastelun kohteeksi.

Interaktiivisessa taiteessa on mahdollista valita useita kuvia, jolloin käyttäjä(t) luo(vat) tietynlaisen tarinan, verkoston tai kartoituksen. Kuvilla ei ole tiettyjä ennalta määrättyjä stabiileita merkityksiä vaan ne vaihtelevat aika- paikka- ja käyttäjäkohtaisesti. Kun vanhojen kuvien rinnalle tuodaan uusia kuvia, syntyy myös uusia merkityksiä ja tulkintamahdollisuuksia. Nämä ajatukset ovat kiehtoneet minua jo pitkään, eikä siis ehkä ollut ihme, että lopputyökseni hahmottui interaktiivisen kollaasin koostamisen mahdollistava multimediateos mediatulkki, jonka nimi muuttui näyttelyyn mennessään collageratoriksi.

Mediatulkissa käyttäjä saa tietokoneella kostaa kaksi- tai kolmekerroksisia kollaaseja valitsemastani ja käsittelemästäni populaarikulttuurin ja tieteen kuvastosta. Teoksessa itsessään on sekä katsomiseen että ruumiin kartoittamiseen liittyvää enemmän tai vähemmän tieteellistä aineistoa. Vastapainona näille teoksesta löytyy materiaalia, joka liittyy arkipäivän elämään, teknologiaan ja luontoon – onpa teoksessa jopa puhtaasti ornamentillisia, koristeellisia ja abstraktejakin elementtejä. Katsojalle tuttu kuva-aineisto on etäännytetty osin visuaalisen yhtenäisyyden saavuttamiseksi, osin siitä syystä, että hieman vanhahtava tai vieraannuttava materiaali (vanhat mainokset ja julkkiskuvat) on riittävän etäistä katsojan arkipäivästä. Koska ne poikkeavat jossain määrin valtavirran esittämistavoista, niiden sisältämät valtasuhteet on ehkä helpompi havaita.

Helsingissä tehty kollaasi7.

Mediatulkki sai alkunsa Chris Halesin kurssilla keväällä 1999. Petri Kolan ja Timo Viikarin kanssa lähdimme toteuttamaan hieman vanhempaa ideaamme, jossa tarkoitus oli yhdistää kuvia ja / tai elokuvapätkiä peräkkäin käyttäjän kirjoittamien tekstipätkien tai sanojen pohjalta. Teimme pienen demon, jossa kuvat vaihtuivat painettujen näppäinten mukaan. Jo silloin kävi ilmi, että sanojen kirjoittaminen

Brysselissä tehty kollaasi583.

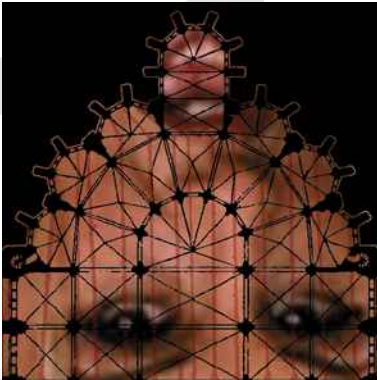
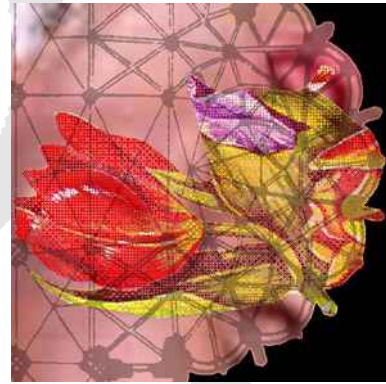
tuottaa ongelmia: samoilla kirjaimilla voi kirjoittaa hyvin erilaisia asioita tarkoittavia sanoja. Täytyisi siis jotenkin tunnistaa tietyt avainsanat, ja tämä veisi liikaa aikaa, eikä tekoälyosaaminenkaan olisi pahitteeksi. Mieleepi jäi kuitenkin ajatus jonkinlaisen näppäimistöllä toimivan kuva- ja äänisoittimen tekemisestä.

Esittelin joulukuussa 1999 pienen paperin yhteydessä myös pienen multimedian, joka oli tuon Chris Halesin kurssin pohjalta syntynyt kyhäelmä. Silloinen mediatulkki toimi kahdella päällekkäisellä tasolla ja sisälsi myös ääniä. Siinä ei kuitenkaan ollut järjestäytyntä tasohierarkiaa ja kuvamateriaali oli käsittelemätöntä (ehkä käsittämätöntäkin), hieman tylsää ja itseään toistavaa, tosin aiheiltaan samantyyppistä kuin nykyisessäkin teoksessa. Tästä demosta lähdin eteenpäin, joitain ajatuksia syntyi tasojen määristä ja sisälöistä, mutta välillä tunsin olevani hukumassa vaihtoehtojen mereen. Kuinka monta tasoa? Miten tasot järjestyvät? Voisiko jotkin kirjaimet toimia pelkästään tietyn efektin, esim. negatiiviseksi muuttamisen katalysaattorina? Näihin kysymyksiin ratkaisut löytyivät lähinnä kokeilun avulla.

Lisää vauhtia mediatulkki sai tavattuani lopputyöohjaaja Milla Moilasen ensimmäistä kertaa. Hänestä teoksessa oli potentiaalia, ja hän kehotti tekemään kaikenlaisia kuvallisia kokeiluja, raakaa työtä. Tottelin häntä kuuliaisena ja materiaalia alkoi keräytyä, se alkoi jakautua erilaisiin luokkiin ja ideoita erilaisista kuvaluokista tulvi työskennellessä. Teos on muokkautunut vähitellen, materiaalin kertyessä vanhaa on jäänyt pois ja ratkaisuja on joutunut tekemään toimintatavan, visuaalisuuden ja käyttöliittymän osalta. Lopulta olen saanut useiden protojen jälkeen valmiiksi teoksen, jossa on yhteensä 26 kuvaluokkaa eli joukkoa tietyllä tavalla käsiteltyjä kuvia – jokaiselle näppäimistöön kirjaimelle yksi. Työ on kuitenkin jatkuvasti kehityksen alla, se on suunniteltu modulaariseksi siten, että sen kuvamateriaalia on mahdollista muuntaa esityskontekstista riippuen. Toimintalogiikka pysynee melko samana kuin nyt.

Mediatulkki on siis nimellä collagerator ollut esillä Continent -näytelyssä (<http://www.continent-imaw.net/>) Brysselissä ja Helsingissä tavallisella tietokoneella ja näppäimistöllä käytettävänä. Versiot poikkesivat toisistaan jonkin

verran: Helsingissä oli tulostusmahdollisuus, ja vaikka molemmissa paikoissa oli Internet-export mahdollisuus, se ei Helsingissä ole kunnolla toiminut avajaispäivän jälkeen Lasipalatsin verkko-ongelmien takia. Internetissä on nähtävissä sinne näyttelyssä verkon kautta tallennetut kollaasit osoitteessa <http://www.imal.org/collagerator/>. K.o. sivulle tallennetaan luultavasti myös jatkossa tehdyt kollaasit, jos mediatulkki lähtee valloittamaan maailmaa.

Teos on toteutettu Macromedia Director 7 -ohjelmalla, se mahtuu cd-romille ja se on mahdollista tuotteistaa myytäväksi multimediarompuksi. Teos toimii tavallisen tietokoneen näppäimistöllä kotikäytössä tai näyttelytilanteessa, mutta se on mahdollista saada toimimaan myös fyysisellä, interaktiivisella sensorikäyttöliittymällä varustettuna installaatiotilanteessakin.

Tässä esitelmässä tarkastelen aluksi työn taustalla vaikuttavia teorioita kuvasta ja mielikuvista ja niiden vaikutuksesta ruumiiseen. Mietin myös katseen takaisinkääntämismahdollisuutta tekemällä käyttäjästä aktiivinen toimija. Tämän jälkeen tutkin kollaasin perinnettä ja muutamia kollaasiin rinnastettavia ilmiöitä kuvataiteessa, jonka jälkeen kerron, miten mediatulkista tuli sellainen kuin se on ja miksi siinä on sellaista kuvamateriaalia kuin siinä on. Lopuksi mietin mediatulkille kehittämismahdollisuuksia, vedän vielä muutaman johtopäätöksen ja koetan niputtaa kolme eri osaa yhteen.

☺ Kuvakulttuuri, ruumiillisuus ja sommitelma

Nykykulttuurissa muodin, mainos- ja mediakulttuurin, urheilun jne. kuvastot estetisoivat ruumista. Rakennamme kehoamme kuvien kautta syntyvien mielikuvien avulla. Michel Maffesolin mukaan kuvat, varsinkin massamedian kuvat ovat yhdistäneet fragmentoituneet ihmisjoukot yhdeksi suureksi verkoksi, jopa rihmastoksi, joka jakaa saman visuaalisen kulttuurin. Tämä maailman uudelleenlumoutuminen, arkipäiväisten asioiden muuttuminen merkittäväksi on luonut uuden yhteisöllisen tyylin ja estetiikan, joka yhdistää meitä kaikkia. Tuo tyyli on siis kuvamateriaalin eksploosion ja imploosion – toisaalta laajenemisen ja toisaalta sisäänpäinkääntymisen, itserefleksioinnin ja jopa parodionnin – tulosta. Tyyli on eräällä tavalla havaittavissa oleva aikakauden leima, kaikenkattava visuaalisuus, jonka kautta aikakausi määrittää ja kuvaa itsensä.³

Michel Foucault puhuu joka puolella meitä ympäröivästä biovallasta. Se koostuu erilaisista teknologioista ja tekniikoista, jotka kohdistuvat erityisesti ruumiiseen: ikä, rotu, terveys, sukupuoli, seksuaalisuus ovat tarkastelun alla. Instituutiot, diskurssit, lait ja filosofiset, moraaliset, tieteelliset lausunnot jne. määrittävät, kartoittavat ja hallitsevat ruumista, tuottavat siitä tietoa, mutta toisaalta luovat sen muokkaamiselle temmellyskentän. Biovalta on siis luo merkityksiä, ja sitä ei omista kukaan, hieman kuten ei markkinavoimiakaan. Voidaan puhua ikään kuin vallan kartasta, joka on piirretty ruumiisiimme. Meidät on ehkä kartoitettu, mutta voimme myös käyttää karttaa oppaana oman tyylin luomiseen, selviytymiskeinona estetisoituneessa elämässä.

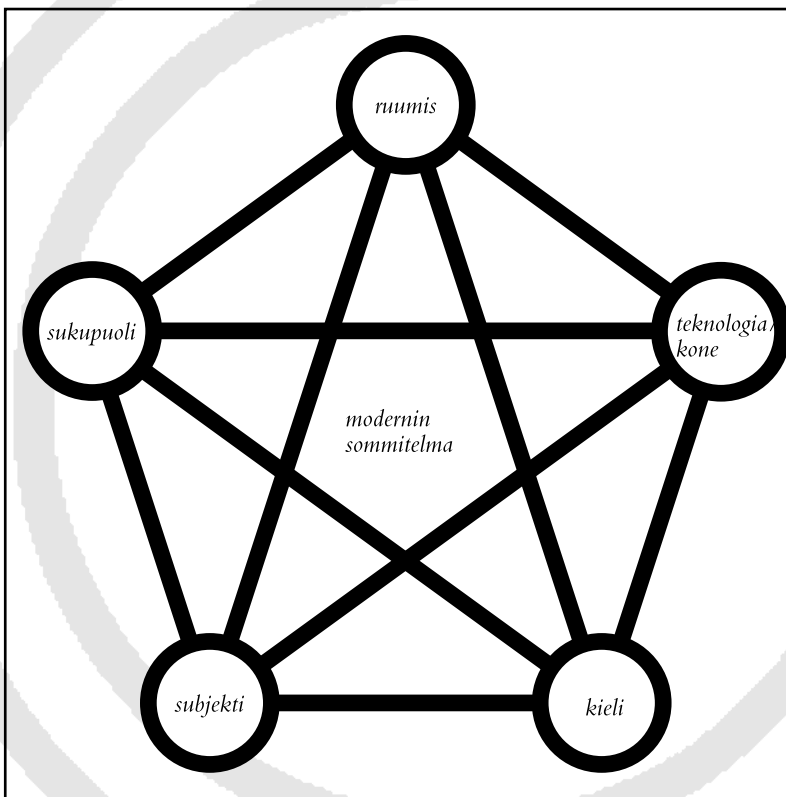
Elämäämme ympäröi aisteihin (lähinnä näköaistehin) vetoava kokemustapa, olemme itseämme ja ympäristöämme (esteettisesti) ajattelevia ja muuttavia subjekteja. Meihin pumpataan halua omistaa ja ostaa, halua pukeutua tietyllä tavoin ja näyttää joltakin, halua kuulua johonkin genreen tai ryhmään ja viettää tietynlaista elämää. Ruumiillisuus on alue, jossa ja jonka kautta subjektit muotoutuvat. Olemme olevassa näkevinä ja näkyvinä olentoina. Zygmunt Baumanin sanoin: ”minut nähdään, olen siis olemassa.” Kehon rakentamisessa erityisen tärkeiksi kuviksi paljastuvat musiikin, mainonnan ja muodin kuvastot. Televisiosta ja elokuvista tutut julkkikset, pop tähdet ja näyttelijät ovat päätyneet myös mediatulkkini raakamateriaaliksi. Mutta myös se, mitä katsomme tai pidämme kuvana, on muuttunut – visuaalisen kulttuuri on kaikenkattava. Kuva ei ole enää itsenäinen objekti vaan sen olemus oskilloi eli heiluu objektin ja ilmiön välillä.⁴ Katseemme kohteena on kuvien lisäksi ruumiit, vaatteet, elokuvat, videot, mainokset, usein jopa teksti graafisessa suunnittelussa.⁵

Carol Beckerin artikkeli Herbert Marcusesta pohtii kuvien mullistavuuden mahdollisuutta postmodernissa yhteiskunnassa. Marcusen mukaan vallitsevia normeja voitiin kumota kuvien avulla – usko mielikuvituksen voimaan tuotti kuvia, jotka vapauttivat painostuksesta. Becker pitää tätä hieman vanhentuneena ajatuksena, koska massamedian kuvatulvan aikakaudella kuvista on tullut kaikille yhteistä ja jaettavaa materiaalia, jolloin uutta ei voisi tuottaa. Hän kuitenkin joutuu myöntämään Marcusen ajatuksen päteväksi ja toteaa taiteen tavassa tuottaa kuvia piilevän mahdollisuuksia resistanssiin. (Taide)kuvia tehtäessä niitä ja niiden välittämää viestiä voidaan muuttaa, hyödyntämällä aiempia kuvia, approprioimalla, kääntämällä pääläelleen, yhdistämällä eri elementtejä tietynlaista moniulotteista ja -merkityksistä kollaasia tuottaen.⁶

Gilles Deleuze & Felix Guattari käyttävät käsitettä sommitelma tarkoittamaan eräänlaista koostetta, kollaasia, järjestystä, sopimusta, organisaatiota tai organismeja. Sommitelma on asioiden tila / tapa olla olemassa, toisaalta ne toiminnot tai prosessit, joiden kautta asiat muuttuvat oleviksi. Se yhdistää kokonaisuudeksi heterogeeniset elementit, joilla on yhteiset pelisäännöt. Sommitelma elää koko ajan vuorovaikutuksessa muiden sommitelmien kanssa, joskus se yhdistyy toisiin sommitelmiin – se ei siis ole tiukasti rajattu käsite. Esimerkkinä sommitelmasta Deleuze & Guattari käyttävät eläimen reviiriä ja siinä tehtyjä toimintoja: naaras- ja uroslinnalla on molemmilla omat reviirinsä ja käytäntönsä niissä, ne yhdistyvät kosiomenojen kautta ja kahdesta sommitelmasta muuntuu uusi, yhteinen sommitelma.

Kulttuurissamme voidaan hahmottaa erilaisia toisiinsa rihmastoituneita sommitelmia. Minua kiinnostavan moderni[teeti]n (tämä aika, siinä toimivat ihmiset ja teknologiat, jotka vaikuttavat ihmisiin) kentällä voidaan määritellä muutamia keskeisiä kulttuurissamme vaikuttavia yksilöön kohdistuvia sommitelmia. Kieli, ruumis, teknologia/kone, sukupuoli ja subjekti ovat kietoutuneita toisiinsa ja luovat toisilleen ja toisista määrityksiä, käsityksiä ja arvoja.⁷ Näillä käsitteillä voidaan tarkastella melko pitkälle monenlaisia tekstejä ja kuvia, jotka aina jossain mielessä tuottavat tietoa. Kutsun kokonaisuutta modernin sommitelmaksi.

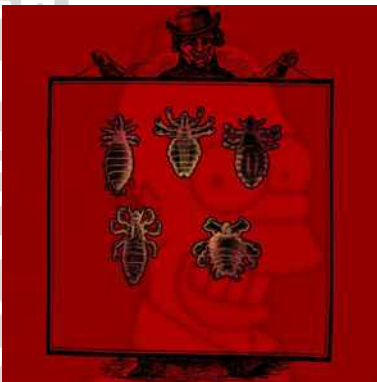
Graafin mukainen jako on kiinnostava mediatulkin kannalta, koska sitä käyttäessään katsoja asettuu ikään kuin tähden keskelle (ks. kaavio) subjektin asemaan ja tekee kollaaseja, joiden raakamateriaalina ovat valitsemani kieleen, ruumiiseen, teknologiaan, luontoon, identiteettiin ja sukupuoleen liittyvät kuvat tai animaatiot. Käyttäjän asettuessa aktiivisempaan rooliin kuvakollaasien rakentamiseen liittyy

myös analysointia ja pohdintaa pelkän leikki- tai peliaspektin lisäksi. Tehdyt kollaasit siirtyvät mielikuvituksen tasolle, mielikuvakollaaseiksi. Erotuksena tapaan katsoa median kuvastoa tai taidemaalauksia ja tulkita niitä on se, että tässä tapauksessa käyttäjä on myös fyysisesti valinnoillaan vaikuttanut lopputulokseen. Monilla taiteen tutkijoilla on ollut ajatus siitä, että perinteinenkin taideteos vaatii aina katsojan ja on siis tietyllä tavalla interaktiivinen: teos muuttuu valmiiksi taideteokseksi vasta kun katsoja näkee sen, tulkitsee sitä omalla tavallaan, yhdistää sen aiemmin näkemiinsä kuviin ja antaa sille merkityksen. Kuvien tulva on nykyään niin valtava, että niiden sisältämät asenteet, viestit ja piiloviestit pujahtavat tajuntamme ohi jääden kellumaan alitajuntaamme. Joskus kuvavirran pysäyttäminen on hyödyllistä ja se paljastaa itse asiassa paljon kuviin kätkeytyvistä ideologioista. Astumalla ainakin hiukan tekijän kenkiin uskon että katsojalle syntyy syvempi suhde kuvan kanssa.

☞ Kollaasi / montaasi

Käyttämällä uudelleen tiettyyn aiheeseen liittyvää kuvamateriaalia ja tuomalla siihen ulkopuolisia elementtejä on mahdollista tuottaa tehokkaita vastakuvia – vastaiskuja vallitsevalle visuaalisuudelle. Judith Butlerin mukaan toistamalla toisin, häiriköimällä, käyttämällä kulttuurisia stereotyyppioita ja kääntämällä ne nurin

voimme tuottaa uudenlaista kuvastoa, joka kommentoi ja purkaa valtakulttuurin esittämistapoja.

Brysselissä tehty kollaasi 767.

lopulla syntynyt ja 1980 -luvulla villinnyt ja vallinnut postmodernismi taas julisti taiteen olevan kuollutta ja toisti sen mikä oli jo usein tehty aiemminkin: yhdisti vanhaan, olemassa olevaan media- ja taidekuvamateriaaliin tekstiä, toisia kuvia jne. Yhteistä liikkeille oli tietynlainen anti-taiteellisuus, vanhojen fakkiintuneiden taidemuotojen vastustaminen ja populaari- ja korkeakulttuurin rajan hämärtäminen tuomalla taiteen piiriin arkipäiväistä mediamateriaalia.

Kuvataiteeseen kollaasin esittelivät kubistit 1910 -luvulla, jolloin Picasso ja Braque yhdistivät tauluihinsa tapettia, kankaanpalasia tai vaikka oikeaa puuta kitaran

kansilevyksi. Sen jälkeen kollaaseissa käytetty kuvamateriaali on ollut melko yhtenäistä. Dadaistien ja surrealistien kollaasit 1920-30 -luvulta yhdistivät vanhaa viivapiirrosmainoskuvastoa, valokuvia, taideteosten reproduktioita ja mainoksia leikellen irti ihmishahmoja, koneita sekä tekstiä: kirjaimia, sanoja, lauseita. Näitä yhdistettiin esim. maalattuun taustaan, tieteen viivapiirroksiin ja luontoaiheisiin. Beat- ja Pop-taiteilijat Englannissa ja Yhdysvalloissa noudattelivat 1950-60 - luvuilla samoja aihepiirejä, samoin myöhemmin punkin mukana syntynyt do-it-yourself-tyyliä yhä edelleen hyödyntävä flier -kulttuuri, joka on vain vahvistunut sittemmin tekno- ja klubikulttuurin myötä. Yhteistä kaikille tuntuu olevan hyvin usein myös naisten esittäminen miehisen katseen objektina – poikkeuksiakin tietenkin löytyy, esim. Hanna Höchin tai John Heartfieldin fotomontaasit. Postmodernismin myötä kollaaseihin palasi poliittisuus vahvana – etenkin naiset astuivat esiin ja vähemmistöt saivat äänensä kuuluviin.

Kollaasin läheinen sukulainen on Eisensteinilainen elokuvan montaasi, jossa katsoja muodostaa kahdesta peräkkäisestä ja toisistaan poikkeavista kuvasta kolmannen, uuden (mieli)kuvan. Kollaasikin toimii vahvimmillaan silloin, kun kaksi toisilleen etäistä, jopa ristiriitaista elementtiä joutuvat rinnakkain tai päällekkäin. Näin voidaan rinnastaa keimaileva riikinkukko ja lihava poliitikko – vaikutelma on erilainen kuin mainitsemalla tekstissä tai puheessa, että kuvassa on pröystäilevä poliitikko. Vaikutus on myös erilainen näytetäänkö asiat peräkkäin (joksi tässä työssä määrittelen montaasin) tai päällekkäin (kollaasi). Teoksessani on sekä peräkkäisistä kuvista syntyvää montaasia, että kuvan sisäistä, kerroksellista kollaasia.

Kollaasi ja montaasi ovat perinteisesti olleet menetelmiä, joissa taiteilija-auteur on päättänyt, mitä elementtejä yhdistetään ja missä järjestyksessä. Minulla keskeisenä ajatuksena on ollut se, että kuvat vaikuttavat toisiinsa, ja jos samasta materiaalista on mahdollista löytää monenlaisia tulkintoja, sen parempi. Olenhan minäkin valinnut kuva-aineiston ja sen, missä järjestyksessä kuvat nivoutuvat päällekkäin,

Helsingissä tehty kollaasi30.

mutta kaikkia mahdollisia kombinaatioita en ole nähnyt. Jokaisen teoksen tuomani uuden kuvan kohdalla on vain yritettävä hahmottaa, miten se toimii aiempien kuvien kanssa. Interaktiivisessa multimediateoksessa käyttäjästä tulee kuvan lopullinen koostaja, joten montaasin / kollaasin merkitys muuttuu pois poliittisesta, yksiselitteisestä vaikutuksen antajasta kohti heterogeenisempää, useita rinnakkaisia ja päällekkäisiä tulkintoja mahdollistavaksi monipuoliseksi menetelmäksi.

Kansainväliset situationistit (1957-72) puhuivat detournementistä, eräänlaisesta ”taiteen” (he kammoksuivat sanaa taide, mutta genreistä mikä tahansa maalaustaiteesta elokuvan kautta pukeutumiseen ja lopulta koko elämän detourementointiin kelpasi) tuottamistavasta. Detournementissä keskeistä oli luoda kriittistä sisältöä jo olemassaolevia esteettisiä elementtejä yhdistämällä. Tuloksena oli siis eräänlaista poliittista kuvapropagandaa. Mikä tahansa elementti toimii, mutta tehokkaimmillaan detournement on, kun yhdistetään toisilleen vastakkaisia, yllättäviäkin elementtejä. Kahden objektin yhteen saattamisesta syntyy aina jokin suhde, vaikka ne olisivatkin täysin erilaisista konteksteista peräisin.⁸ Situationisteille detournement oli enemmän poliittinen kuin taiteellinen käsite, tällä kulttuurisella aseella voitiin kääntää vallitsevia ideologioita ja perspektiivejä nurin.

Situationistit jakoivat detournementin kahteen eri osaan: pienempään detournementiin ja pettävään detournementiin. Pienemmässä käytettiin hyväksi neutraaleja asioita: tekstejä, lauseita, kuvia jne. jotka sellaisinaan eivät merkinneet juuri mitään – vasta uusi yhteys, johon elementit liitetään antaa merkityksen. Pettävässä detournementissa käytetään jo valmiiksi vahvan merkityksen omaavaa, tuttua elementtiä (esim. sitaatti tunnetusta kirjasta, pätkä Eisensteinin elokuvasta) jolle annetaan uusi ulottuvuus uudessa yhteydessä.⁹ Laajennettu detournement koostuu sekä pienemmistä että pettävästä detournementeista.

Detournementille oli jopa käyttöohjeet:¹⁰

- 1) Kaikkein kauimpaa haettu elementti on parempi kuin selkeä viittaus kontekstiin, esimerkkinä Guy Debordin kollaasi, jossa on kuvia Espanjan sisällissodasta, sen uhreista ja teksti: ”Les jolies lèvres ont du rouge” (sievät huulet ovat punaiset). Esimerkissä törmäytyvät sota / kauneus, runo / mainosteksti ja punaisen merkitys sosialistisena / kapitalistisena.
- 2) Vääristelyn ja muuntelun tulee olla yksinkertaista, alkuperäisen kontekstin tunnistaminen on tärkeää.
- 3) Detournement on vähiten tehokas, jos se lähentyy rationaalista vastausta – liian yksinkertaiset ratkaisut vieraannuttavat.
- 4) Asioiden kääntäminen päinvastaisiksi on vähiten tehokas menetelmä.

Asioita täytyy siis hakea kaukaa, mutta ei kääntää päinvastoin. Työssäni, jota voisi eräässä mielessä kutsua laajennetusti detournementatuksi, onkin ollut tärkeää löytää tarpeeksi elementtejä, jotka luovat mukavaa ristiriitaisuusien verkostoa. Toisaalta helppoja, yksinkertaisia ja sovinnaisiakin kollaaseja on mahdotonta välttää, koska materiaalia on runsaasti. Asioiden kääntäminen päinvastaisiksi on

Brysselissä tehty kollaasi745.

kyseenalaista: se tuottaa pikemminkin viihdyttävää kertakäyttöhumoria kuin mielenkiintoisia ristiriitaisuuksia. Mainoksissa sukupuoliroolit on joskus käännetty nurin, mies on se joka tiskaa. Tämä on yleensä tehty vain huumorin lisäämiseksi mainokseen, ja huumori syntyy siitä, että katsoja tajuaa roolien olevan päinvastaiset. Menetelmä siis ehkä luo uusia esittämistapoja, mutta samanaikaisesti vahvistaa jo olemassaolevia stereotypioita. Toisaalta päinvastaiseksi kääntäminen toimii tehokkaasti esim. propagandassa ja poliittisesti kantaaottavassa taiteessa.

Helsingissä tehty kollaasi5.

Toinen, situationisteja hieman aikaisempi avantgardeliike Lettristit harrastivat teoriassa ja jonkin verran käytännössä ns. meta- tai hypergrafiikkaa, jossa kuvia ja tekstipätkiä yhdistettiin montaasimaisesti peräkkäin ”leikkauksin”. Menetelmä yhdisti liikkeen johtohahmon Isidoure Isoun mukaan kirjalliseen ilmaisuun maalaustaiteen, grafologian, kalligrafian, arvoitukset ja sanaristikot, valokuvan, äänet, elokuvan, arkkitehtuurin - itse asiassa kaikki olemassa olevat symboliset keinot, jotka yhdistyvät myös filosofiaan ja tieteisiin. Kuulostaa ehkä tutulta? Tätähän hyper- ja multimedia parhaimmillaan on...

Myös videotaiteesta on usein puhuttu kollaasina. Varsinkin scratch-video, jossa nopeilla leikkauksilla dekonstruoitiin “vapaata materiaalia” – lähinnä television mediakuvia, yhdisti kuvia peräkkäin ja päällekkäin. Scratch loi uusia merkityksiä arkiselle kuvamateriaalille, paljastaen katsomiseen ja televisiokerrontaan liittyvää logiikkaa ja taistellen poliittista konservatismia vastaan (Reagan & Thatcher). Televisiostillejä on vilahdellut myös kuvataiteessa ja niillä on itseoikeutetusti paikkansa mediatulkissakin. Myös äänimaailmaa on scratchatty jokapäiväisestä televisiotarjonnasta.

Kollaasi on minulle tuttu ja läheinen tekniikka. Olen jo aiemmin tekemissäni kuvissa yhdistänyt sekä ajatuksellisia että visuaalisia kerroksia. Kyseessä ei niinkään ole ollut "leikkaa-liimaa" -työskentelytapa vaan varsinkin tietokoneen mahdollistama erilaisten visuaalisten elementtien kerroksellinen yhdistely uusien merkityksien tuottamiseksi. Kuvataiteessa edellämainittujen taideliikkeiden lisäksi David Sallen työt muistuttavat jossain määrin sitä graafista ilmettä, jota olen etsinyt. Toisaalta Marcel Duchampin Suuren Lasin älyllisyys, leikittely ja metaforat ovat aina olleet suurena innoituksena. Federico Fellinin naisten kaupungissa on ihastuttava kohta, jossa suuressa hallissa on joukottain naisten kuvia lehdistä, elokuvista jne. valokaapeissa. Kun valon laittaa päälle sanoo nainen myös pienen, lyhyen, hurmaavan kommentin. Tämä fyysinen installaatio on jollain tavalla mediatulkin installaation esikuva. Ranskalaisen taide/sarjakuvaryhmittymä Dernier Crin kollaasi-mainen, kerroksellinen tapa painaa lehtiä, kirjoja jne. ja jopa tehdä näyttelyitä vakuutti jälleen kerroksellisen tekniikan hienoudesta.

Detournementiin ja metagrafiikkaan perehdyin tarkemmin vasta tätä esitelmää kirjoittaessani. Ne ovat vain yksi tapa määritellä kollaasi tai montaa. Vaikka en olekaan työssäni pyrkinyt tuomaan poliittisia mielipiteitä esille, ovat detournementin toimintaohjeet toimineet taustalla hakiessani ja työstäessäni raakamateriaalia kollaasikoneeni polttoaineeksi. Olen kasannut työhön osittain juuri sitä kuvamateriaalia, joka mielestäni eniten vaikuttaa ulkonäköömme ja ruokkii kehomme kehittämistä. Kuvia on kuitenkin jonkin verran käsitelty jo ennen mediatulkkiin tuomista ja esim. vanha mainos- ja postikorttimateriaali on tyyliiltään (esitystapa, muoti, kampanjat, värit, vaatteet) vieraannuttavaa. Tämä kääntää katsojan ajatukset myös esitystapoihin, -kontekstiin ja siihen, miten ne ovat aikojen kuluessa muuttuneet.

Olen työskennellessäni pohtinut paljon, onko taiteen tai ylipäätään kuvien mahdollista olla yhtä aikaa kanta-aottavia ja estetisoituja tai kauniita, viihteellisiä. Estetisointi on helppo yhdistää mainoksiin, se kiinnittää huomion pintaan ja tuntuu jopa valtakulttuurin arvoja kannattavalta. Kuva- ja mediakulttuuri ovat kuitenkin viimeisten parinkymmenen vuoden aikana kokeneet monenlaisia uudistuksia ja kokeiluita, perinteiset arvot ja mielipiteet eivät enää päde yksiselitteisesti. Poliittinen sanoma välittyi detournementatuissa kuvissa vain, jos alkuperäinen konteksti oli kristallinkirkas. Situationistit kävivätkin avointa taistelua valtavirran kuva- ja mediakulttuuria vastaan tarkoituksenaan luoda uudenlaista visuaalista kulttuuria ja kumota vanhoillinen järjestelmä. Mielestäni mielenkiintoista – monia mielipiteitä luovaa – taidetta syntyy, kun teoksessa eivät kaikki osat ole kohdallaan, vaan siinä on jotain häiritsevää. Tämä voidaan saada aikaan situationistien tapaan yhdistämällä kaksi alkuperäisestä lähteestään irroitettua mutta käsittelemätöntä kuvaa tai toisiinsa sovitetut, estetisoidut, mutta yllättävät kombinaatiot. Tuo kombinaatio voi sisältää myös poliittisia arvoja tai antiarvoja.

Postmodernismi väitti, ettei mitään uutta voi tuottaa, taide on tullut loppupisteeseen, uutta ei voi enää tehdä, non plus ultra. Jäljellä oli enää vain mahdollisuus approprioida, ironisoida, parodioida, fragmentoida ja dekonstruoida olemassaolevaa kuvamateriaalia. Vaikka taiteen kentällä on aina esiintynyt toistoa, samojen aiheiden uudelleenlämmittelyä (esim. antiikin jumalat ja kristinuskon aiheet), oli modernismi postmodernistien mielestä kulkenut tiensä päähän, polttaen loppuun kaikki mahdolliset esitysmuodot, muiluttaen taiteen käsitteen viimeiselle rajalle.

Tony Cragg nauroi tälle ajatukselle Taide -lehden haastattelussa todeten: “Taide on hädin tuskin alkanut. Katso nyt ympärillesi ja mieti erilaisten muotojen ja yhdistelmien pelkästään matemaattista määrättömyyttä. Niin moni asia, muoto ja yhdistelmä on vielä keksimättä ja löytämättä.”¹¹ Tämä huomautus on toiminut suurena innoittajana lähes rajattomat määrät kollaaseja tuottavaa ohjelmaa koostaessa. Suhtaudun kuitenkin varovasti ismeihin, jotka väittävät kumoavansa vanhan kuvakulttuurin ja luovansa täysin uutta ilmaisua vanhasta. Kuvien tekeminen ja lukeminen ovat mutkikkaita prosesseja – katsojat ja tekijät elävät kulttuurissa, jossa katsominen ja näkyminen yhtä lailla ovat vahvoja asioita. Tasapainottelu uuden tuottamisen, avantgardististen ideoiden ja puhtaasti esteettisten (tai jos niin haluaa: kauniiden) kollaasien koostamisen välillä on tullut mediatulkkia koostaessa tutuksi. Uusia kuvia, uusia muotoja voi siis tuottaa, mutta ovatko muodot tarpeeksi mielenkiintoisia, tarpeeksi uusia, tarpeeksi hienoja? Voiko katsojiin vaikuttaa?

Brysselissä tehty kollaasi556.

Syntyykö kuvien mukana uusia ideoita ja oivalluksia? Onko se edes tarpeen? Nämä kysymykset ovat lähinnä toimineet minulla työvälteinä rakentaessani mediatulkkia kuva kovalta.

Monissa taidehistorian fotomontaaseissa ja kollaaseissa käytetty kuvamateriaali on populaarikulttuurista tai tiedekuvastosta lainattua. Dadasta pop-taiteen ja postmodernismiin kautta nykyaiteeseen taiteilijoita on kiinnostanut arkipäiväinen, tuttu, banaalikin aineisto. Sen asettaminen uuteen kontekstiin luo uusia mielle yhtymiä, ajatuksia, näkökulmia. Nämä näkökulmat ovat kuin teoksessa olevia aukkoja, jotka katsoja täyttää. Katsojan ei tarvitse olla tietoinen taustalla vaikuttavista teorioista, vaan pienen tarinan voi rakentaa omien tunteiden ja tuntemusten mukaan. Taidehistoria ja -teoriafriikkejäkin on mediatulkissa muistettu. Postmodernismin kukkasen – sitaattien bongaamisen taideteoksista – voi poimia mediatulkin ääressä useasta kohtaa. Profiileissa vilahtavat niin Marilyn Monroe, Aristoteles kuin Drew Barrymore, tv -styleistä voi löytää Arin

akvaariosta, Arnoldin ja Astairen. Työssäni vilahtelee niin perspektiivioppi kuin Pikku Jättiläisestä poimitut lentokaaviot ja toisen maailmansodan hyökkäyskartat, kultaisen leikkauksen periaatteet ja saksalaiset taide- ja käsityöläisliittojen liikemerkit. Anatomiakuvaston keskellä vilkkuvat jumalat ja paholaiset. Perhekuvien keskelle on eksynyt yksi kuva tietokoneperheestä. Kaikki nivoutuvat jonkinlaiseksi rihmastoksi, jonka setvimisessä riittää tarpeeksi puuhasteltavaa kaikille halukkaille.

☺ Designratkaisut

Helsingissä tehty kollaasi22.

Mediatulkki on interaktiivinen teos jossa katsoja voi itse vaikuttaa minkälaista kuvamateriaalia hän valitsee ja minkä kanssa sitä yhdistelee. Interaktiivisuus on ymmärrettävä melko köyhässä mielessä – onhan kuvamateriaali ainakin tällä hetkellä minun määräämääni. Tämä ei ole ongelma, olen vain tarjonnut tietyt rajat, jonka puitteissa katsoja saa asettua tekijän kenkiin. Teosta on kuitenkin mahdollista kehittää niin, että katsojakin saisi itse valita ja jopa tuottaa kuvamateriaalia. Tästä lisää myöhemmin.

Teoksessa on kolme kerrosta / layeriä / tasoa, ja tietyt kuvat kuuluvat tietyille tasoille lähinnä kuvatyypinsä

mukaan (32 bittiset täyssävykuvat – maalaukset ja valokuvat kuuluvat alatasolle, kun taas 1 bittiset viivapiirustukset ja animaatiot kuuluvat keskitasolle jne.), jonkin verran myös aiheidensa mukaan. Kussakin tasossa on 8-10 erilailla käsiteltyä ja eri sisältöistä kuvaluokkaa, joissa jokaisessa noin 20-60 kuvaa. Yhteensä työssä on raakamateriaalikuviakin hieman alle 900. Lopullisessa versiossa katsoja voi tehdä kollaasin kaksi tai kolme tasoa yhdistämällä; teos toimii kuitenkin parhaiten mikäli käytetään kaikkia kolmea tasoa. Jätin teokseen mahdollisuuden tehdä vain kahden tason kollaaseja, koska myös kahdella tasolla syntyy visuaalisesti riittävän mielenkiintoisia kollaaseja. Jos alin eli mediataso jää pois työ ei enää kommentoi mediakuvastoa, mutta kollaasit voivat silti olla mielekkäitä ja mielenkiintoisia. Kun katsoja on perustasolla valinnut kaksi tai kolme mieleistensä kuvaa, painaa hän returnia tai hiirtä, jolloin hän tulee tehneeksi ison kollaasin, joka tulee näkyviin tietokoneen näytölle. Jos hän on tyytyväinen kollaasiin, hän voi tulostaa sen tai tallentaa kollaasin Internetiin. Tyytymätön voi palata peruskäyttöliittymään ja vaihtaa yhden tai vaikka kaikki kuvista. Tässä käyttöprosessissa käyttäjästä tulee todella tekijä: kollaasin koostaminen tuntuu itse aikaansaadulta, ja vaikka pienet esikatselukuvat kertovatkin, mistä kollaasi tulee koostumaan, näyttää se silti uudelta ja kiehtovalta, kun tasot sijoittuvat päällekkäin ja alkavat kommentoida toinen toisiaan.

Mediatulkin kuvamateriaali koostuu suuren yleisön saatavilla olevasta kuvastosta: fanikuvista, tv-stillkuvista, vanhoista, esim. koulukirjoista tutuista viivapiirroksista, mainoksista, muoti- ja pornokuvastosta. Tätä materiaalia olen käsitellyt enemmän tai vähemmän. Kuvat on rajattu neliön muotoisiksi ja ovat usein yksityiskohtia alkuperäisestä materiaalista. Katsoin myös parhaaksi muokata raakamateriaalia eri keinoin, alkuperäistä kontekstia peittämättä. Muokattuna kuvat ehkä vieraannuttavat enemmän – katsoja voi jäädä ihailemaan Marlene Dietrichiä, mutta teoksen esteettisyys ei riipu kauniista alkuperäiskuvista. Muokkaaminen on ollut tärkeää myös kokonaisilmeen yhtenäistämiseksi. Tulkitsijoina toimivat tieteen kuvastot: viivapiirroksiset anatomiasta, kasveista, koneiden rakenteista, erilaiset kartat ja kaaviot. Lisäksi teoksessa on abstraktimpaa kuvamateriaalia, joka hajoittaa kuvapinta-alaa visuaalisesti ja tietenkin joukko yllätyksiä ja kuvamateriaalia joka ei oikein sovi mihinkään luokkaan. Käydäänpä läpi kirjain kirjaimelta kuvaluokat ja miten niihin ollaan päädytty:

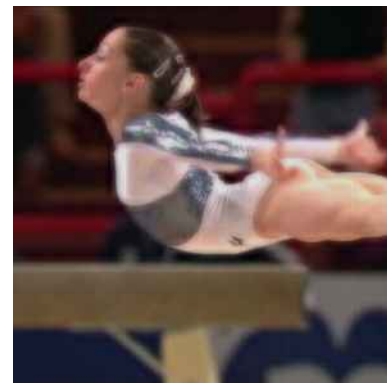
☺ Kuvatasot: pohjataso

(a) Punaisiksi värjätyt, loivat ja sumenetut pinup- ja filmitähdet lähinnä 1950 -60 -luvulta. Pin-up ja glamour -kuvasto on minulle tuttua ja tuttua myös kollaasin perinteestä nykyiseen flier -kulttuuriin asti. Punainen väri on vahvasti symbolinen – rakkaus, kuumuus, himo jne. Halun kohteita, miehet ja naiset yhtä lailla punaisia. Hahmot ovat kuitenkin käsitelty loiviksi, ne jäävät joskus melkein huomaamatta. Unohdetaanko heidät joskus lopullisesti vai jäävätkö he henkiin?

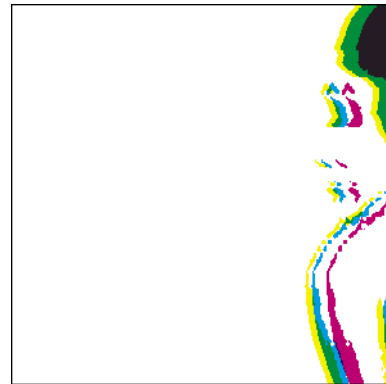
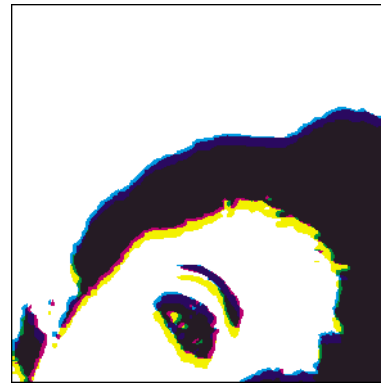
(b) Negatiivisiksi muutetut ja värisäädetyt pinup- ja filmitähdet lähinnä 1950 -60 -luvulta. Negatiiviksi muuttaminen on ehkä liian selvä viite päälaelleen kääntämisestä, joten säädin ihon ihonväriksi. Yhdistettynä negatiivisuuteen tuottaa oudon vaikutelman. Yhdessä edellisen luokan kanssa mediatulkin vanhimpia kuvapankkeja.

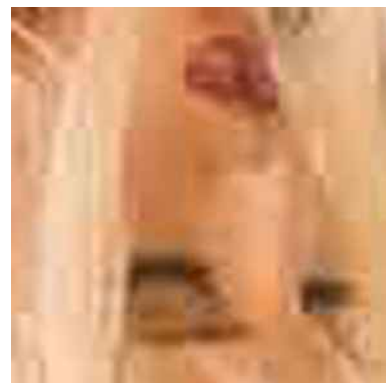
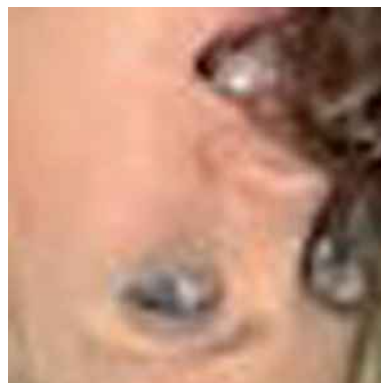
(c) Televisiosta poimittuja stillejä, pehemennetty. mm. aseita, poliitikkoja, repliikkejä, voimistelijoita, musikaalissa esiintyjä. Luokka on melko iso ja sitä pilkotaan tulevaisuudessa lisää, mahdollisesti jopa pelkän tv-kuvaston sisältävän mediatulkin toteutuessa. Koko luokkaa kuvaa parhaiten määritelmä: yhden illan televisiokatselu.

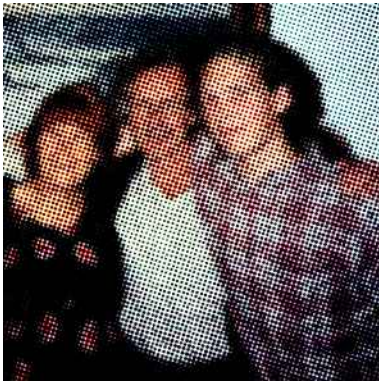
(d) Kitsch postikortteja, pehemennetty. Pariskuntia, perheitä, ulkoilmaelämää, mainoksia 1950-70 luvulta. Kitsch alkaa olla kuolemassa oleva käsite, juuri nyt kun kaikki haluavat tietä mitä se on ja miten sitä tuotetaan. Paskan absoluuttinen negatio, kuten Milan Kundera kitschistä nasevasti toteaa, on nykyään levittäytynyt ja lyöttäytynyt massakulttuuriin erottumattomaksi puuroksi. Vanhat kuvat, kirjan- ja levykannet ja postikortit saavat kitschulottuvuuden vanhoillisten asenteiden, värien, tyylien, asetelmien jne. ansiosta.

(e) Mainos- ja nudekuvista poimittuja kasvoja valkoisilla taustoilla, rypyttetty ja cmyk-sävyt liikuteltu eroon toisistaan ikäänkuin kuvat olisi painettu väärin offset -printerillä. Graafisesti ehkä kokeellisin, sisällöllisesti tylsin. Ollut mukana melko alusta asti, ja luultavasti tulee poistumaan. Toisaalta mukava pitää mukana, koska tuo toisenlaista graafista ilmettä.

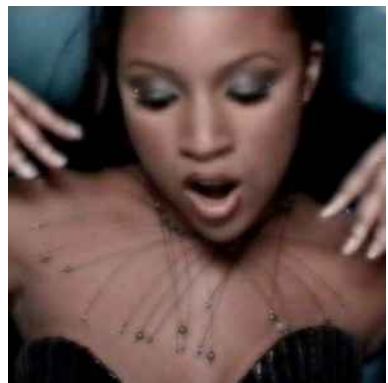
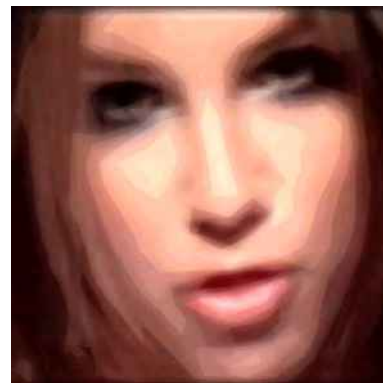
(f) Internetpornokuvista kropattuja päitä suurennettu ja käännetty ylösalaisin, jpeg -pakkaus tekee kuvista todella irstaita. Varsinkin Internetissä yleistynyttä pornokuvastoa kommentoiva luokka. Pornokuvat on tunnistettavissa pornokuviksi, vaikka näkyvissä ei ole muuta kuin naama. Nauttivatko he, katseen kohteet (naiset) oikeasti? Pää alaspäin roikkuvina heillä ei voi olla kovinkaan hauskaa.

(g) Internetistä hakusanalla “family” löytyneitä kuvia, jotka pikseloitu tunnistamattomaksi. Perheitä pöydän ääressä, matkoilla, jouluna yhdessä jne. Tuttuja kuvia jokaisen omasta perhealbumista. Idea lähti aikoinaan projektistani, jossa kokosin hakusanalla “John” löytyneitä kuvia animaatioksi.

(h) Taidemaalauksen yksityiskohtia, pehmennetty. Alastomia miehiä, naisia, jumalia ja jumalattaria. Taide on myös käsitellyt seksuaalisuutta, usein objektina on alaston jumalattaren naisvartalo. Nude -tutkielmat eivät ole niin viattomia kuin luulisi. Nämä kuvat kerovat myös ajasta, jolloin kuvat olivat harvojen herkkua. Taideteosten monistaminen ensin kirjoissa ja myöhemmin television ja verkon välityksellä on ehkä kadottanut niiden ainutlaatuisuutta ja auraa, mutta tilalle on astunut mahdollisuus nähdä ja kokea sama objekti eri puolilla maailmaa. Nämä kuvat on löydetty Internetistä.

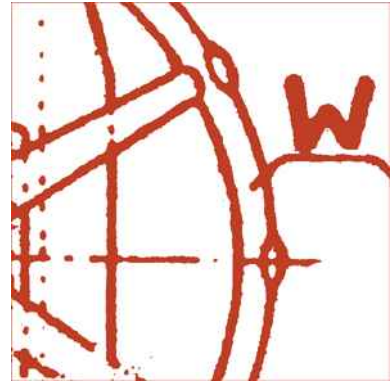
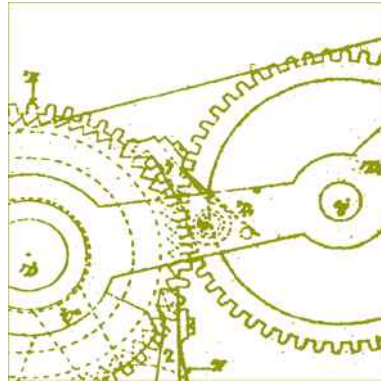
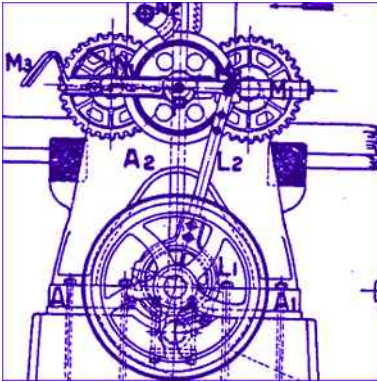

(i) Tv stillejä, pehmennettyjä ja maalausefektilä käsiteltyjä poptähtiä ja julkkiksia. Tavanomaisia ja tavallisuudesta poikkeavia. Poptähdet on oma rotunsa, heille sallitaan ekstravagantti käyttäytyminen ja pukeutuminen ja musiikkivideot toimivat visuaalisten kokeilujen laboratorioina. Myös miehet saavat tulla kangistuneista konsepteistaan ulos.

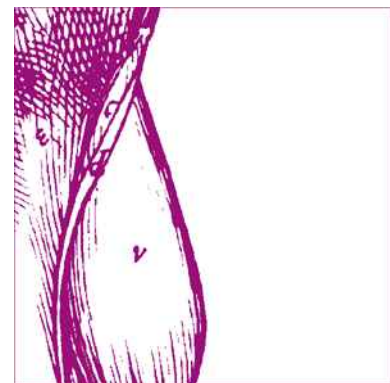
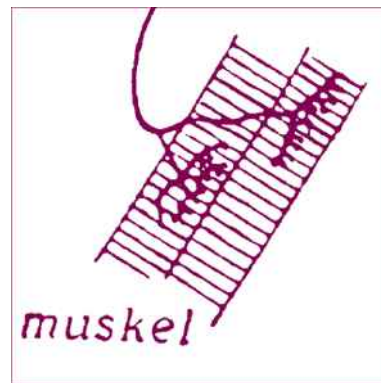
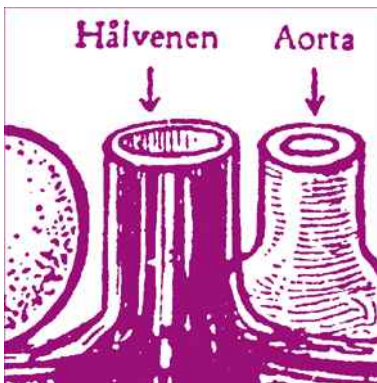
☞ keskitaso

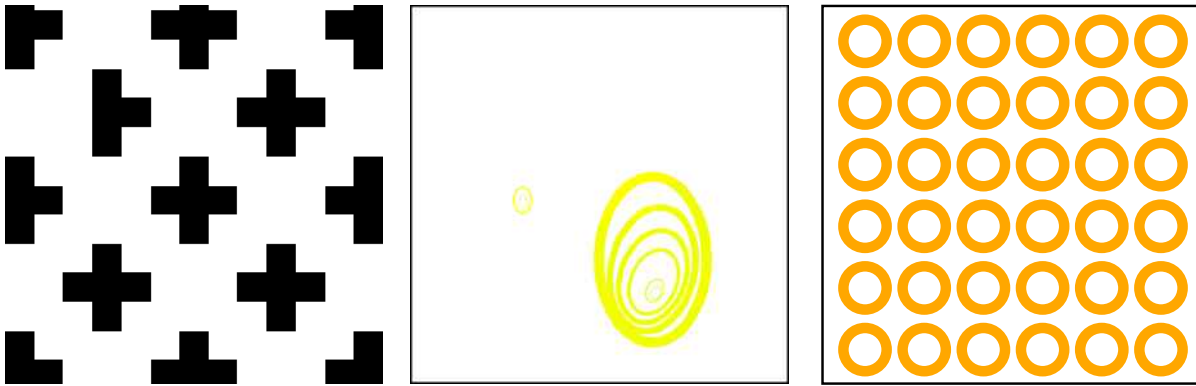
(j) Viivapiirroksia tuotekatalogeista: tieteen kuvista jokapäiväisen elämän kuviin - harpista ja lämpömittarista hyönteisten kautta kaasunaamariin ja paistinpannuun. Animoitu, värit vaihtelevat. Kollaasin perinteitä kunnioittavat nämäkin yhdet ensimmäisistä mediatulkin pioneereista.

(k) Rattaita, koneen osia, mekaniikkaa viivapiirroksina vanhoista koulukirjoista, tekniikan alan kirjoista ja tietosanakirjoista. Värit tulevat randomina. Koneet ja mekaniikat yhdistettynä ihmisruumiseen luovat kyborgeja.

(l) Anatomiapiirroksia koulukirjoista ja vanhoista tiedekirjoista ja lääkärikirjoista, animoitu. Meitä tarkkaillaan!

(m) Erilaisia graafisia elementtejä, jotka on animoitu. Esim. neliöitä, soikioita, koko ruudun hajoittavia pikselisiä lootia jne. Toistoa, toistoa, toistoa.

(n) Symboleja ja varoitusmerkkejä, animoitu. Eri järjestelmiä, joilla meitä opastetaan, estetään, varoitetaan. Järjestelmiä joilla me tulkitsemme, tutkimme, tiivistämme.

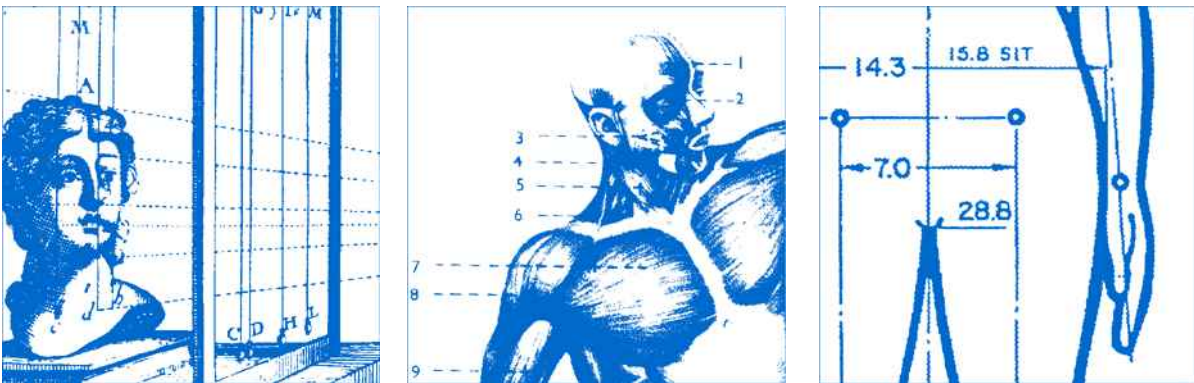
(o) Karttoja, kaavioita, taulukoita samoista lähteistä kuin yllä. Koulukirjat ja Pikku Jättiläinen tarjosivat hedelmällistä materiaalia lopputyöhöni.

(p) Puiden oksistoa, näyttää hieman verisuonistolta. Tämä on ainoita kuvaryhmiä, jonka olen itse kokonaan toteuttanut: latvat on kuvattu digikameralla keväällä ennen lehtien puhkeamista. Verisuonimaisuus johti punaiseen väriin. Väri on muuten luokan [a] punaisten välissä: tummalla pohjalla se näyttää vaalealta, vaalealla pohjalla tummalta.

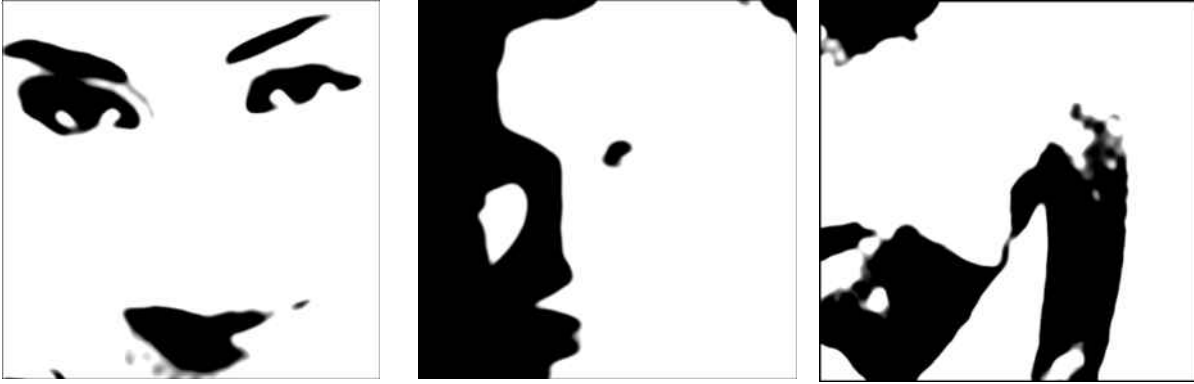

(q) Graafeja ja kaavioita, suurin osa pyöreitä ja symmetrisiä. Osalla jokin funktio, esim. tieteellinen läpileikkaus tai jonkun asian syboli tai liikkeen tunnus, osa abstrakteja. Tänne päätyi graafit, jotka olivat liian tasapainoisia ja täydellisiä ollakseen vain karttalokerossa.

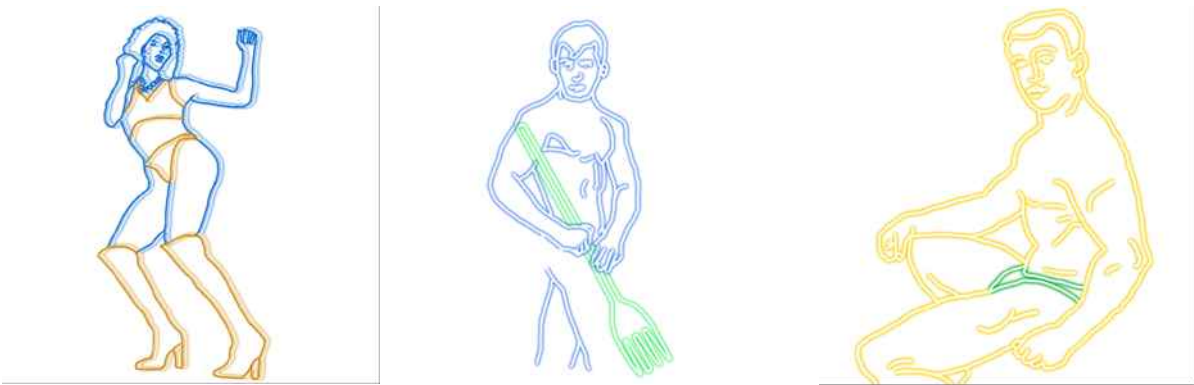

r) Ruumiin mittaukseen ja katsomiseen, perspektiivioppiin, kuvasommitteluun liittyvää kuvastoa. Länsimaiseen kuvakulttuuriin on ehkä eniten vaikuttanut käsitys, että perspektiiviopin mukainen piirtäminen olisi jotenkin luonnollisin tapa esittää asioita. Samanlaisia harhakäsityksiä ovat synnyttäneet tieteet, jotka tutkivat ihmisten fyysisiä eroavaisuuksia ja väittivät henkisten erojen johtuvan niistä.

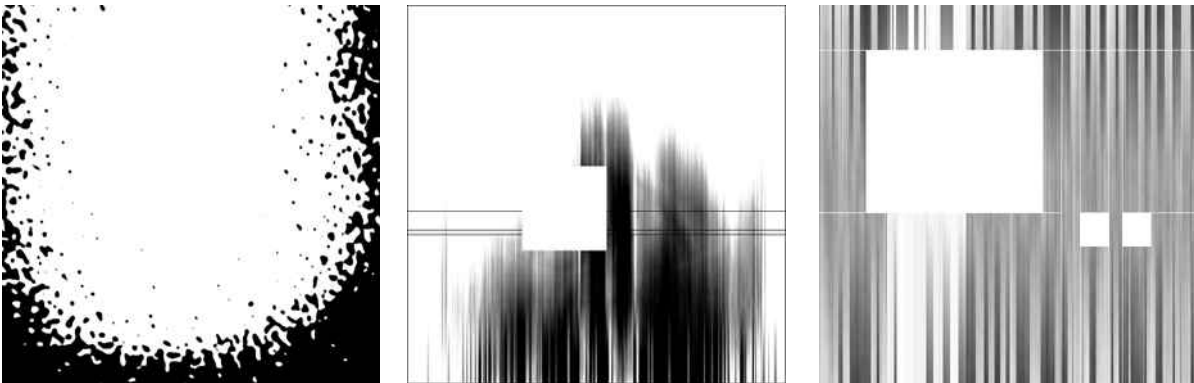
☺ ylin taso

(s) Sumennettuja yksityiskohtia ruumiinosista, lähinnä kasvoista. Mustana kaiken ylle. Missä vaiheessa kasvot ovat vielä tunnistettavat?

(t) Animoituja itse tehtyjä neonmainoksia (machomiehiä, vamppinaisia, kotiäitejä. Neonvalot on piirretty eri lähteistä kasattujen pohjamateriaalien päälle (levynkannet, miespuoliset pin-up kuvat, mainokset jne.)

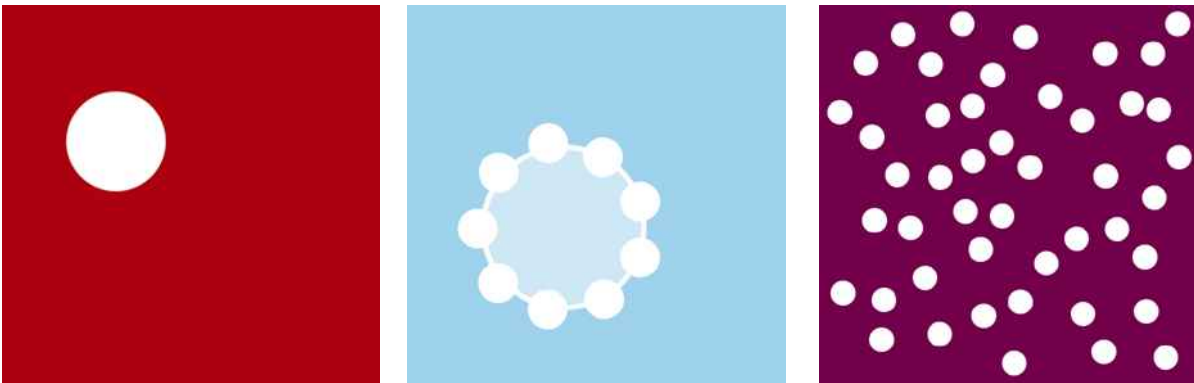
(u) Kuvapinta-alaa häiritsevää kohinaa, rastereita, ristipistoa yms. Ei-esittävää ja esittävää (esim. tähtisumua). Kohinaa tarvitaan aina.

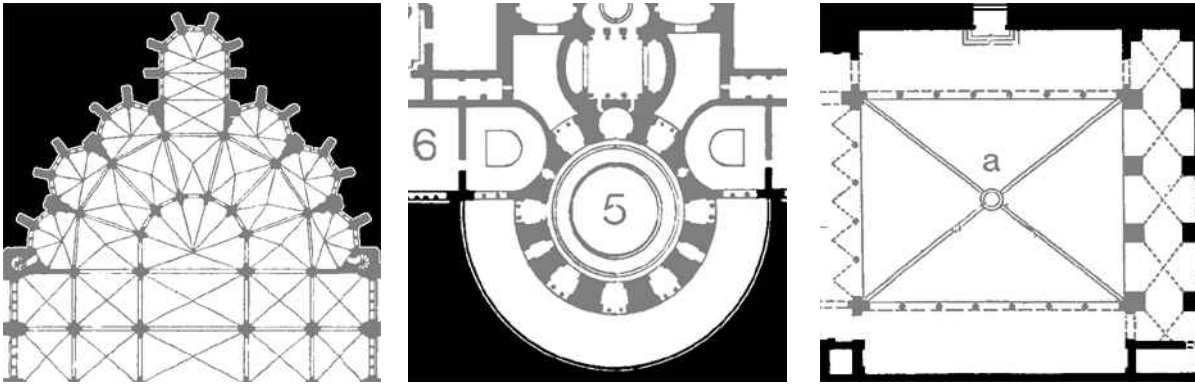
(v) Miesten ja naisten profileja, rajaavat kuvan muotoa aina jostain reunasta. Alla oleva kuvamateriaali jää profiilin sisään: onko se henkilön ajatusmaailmaa tai toiveita? Profiilit olen piirtänyt mainoksista, tv -kuvista, taidekuvista jne. löytämieni profiilien päälle.

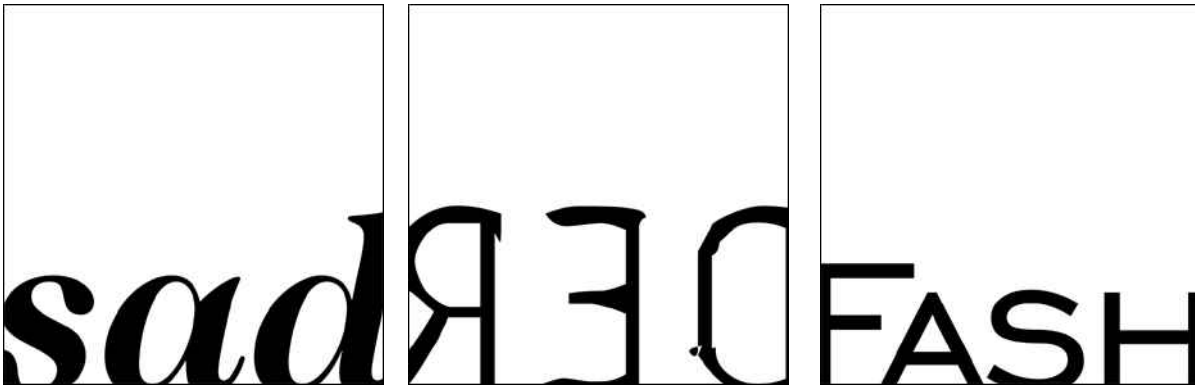
(w) Graafisia siluetteja, kehyksiä ja maskeja, jotka rikkovat kuvan neliömäisyyttä. Osa abstrakteja, osa symboleja, osa esittävämpiä logoja, esim. taidekillan graafinen tunnus saksasta 1800-luvun loppupuolelta. Kun muu näyttö on mustaa, musta kehys muuttaa neliömäisyyttä vaikka pyöreämmäksi. Osan olen tehnyt itse, muut on haettu copyright -vapaata materiaalia pursuavista doverin kirjoista.

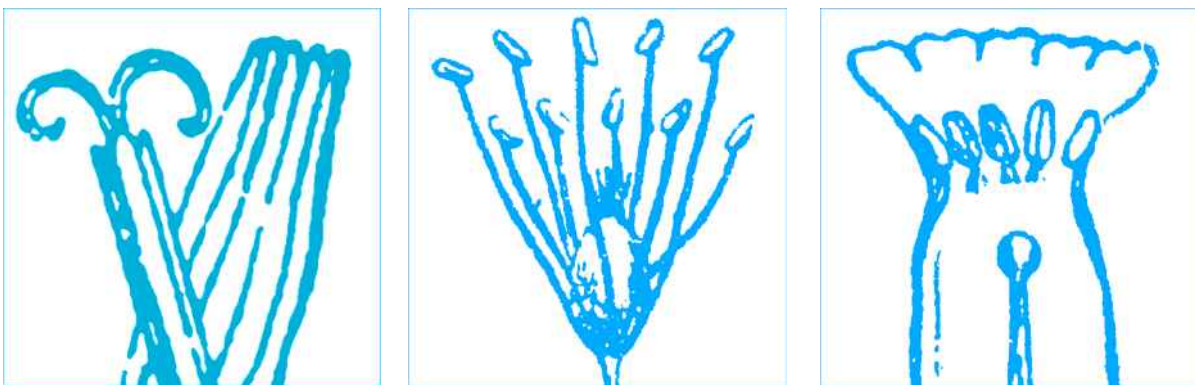
(x) Puoliläpinäkyvä väri, joka tulee kuvan päälle. Jossain kohti kuva-alaa on reikä tai useampia reikiä, josta pohja näkyy läpi sellaisenaan. Esikuvana Scene -lehdessä ollut muotokuva, jossa nainen pitelee kasvojensa edessä punaista muovia, jonka silmän kohdalla on pyöreä reikä.

(y) Arkkitehtuuripohjapiirustuksia - temppeleitä, kirkkoja, normaalimpia asuntoja. Sisäosassa pylväät yms. puoliläpinäkyviä, jotta alla olevasta kuvasta saisi paremmin selvää. Arkkitehtuurikuvissa ruumis palautuu tilaan – onhan talot usein rakennettu ruumiiseen perustuvien mittakaavojen ja -suhteiden mukaan.

(z) typografiaa, sloganeita, tekstejä. Sananpätkiä, osa tarkoittaa jotain, osa ei. Hieman kiiressä lisätty taso, joka toimii kuitenkin hyvin. Ongelmana on sanojen merkitysten kanssa: esim sad - teksti toimii monen kuvan kanssa hyvin, mutta itsessään se määrittelee erittäin paljon kuvan tulkintaa. Tämä saattaa usein kääntää alla olevan kuvan merkityksen pääläelleen, joka on melko helppo keino antaa uusia merkityksiä, eikä siksi niin vahva.

bonus keskitasolla:

(1) kasvien osia, heteitä ja emiä lähinnä. Nämä olivat niin nättejä että ne oli pakko laittaa, vaikka niitä ei olekaan käyttöliittymässä kerrottu.

Teos tuottaa siis neliön muotoisia kollaaseja. Neliö kuvan muotona on minulle tuttu ja mieluisa. Neliörajauksella saadaan monentyyppisestä kuvamateriaalista toimiva kuva, mikä on tärkeää, kun kuvamateriaalia on runsaasti. En ole päätenyt mihinkään tiettyihin painotettuihin leikkauspisteisiin tai gridiin, jota käyttäen olisin pakottanut kuvien tärkeät tai mielenkiintoiset osat tiettyihin kohtiin kuva-alalla. Joitain pieniä painotuksia on tietyillä tasoilla, esim. q:n graafit ja w:n maskit ja kehykset ovat usein keskitettyjä. Samoin monet kasvokuvista on rajattu keskitetysti.

Keskitettyjen pisteiden puutteesta on seurannut sekä turhautumista että onnistuneita kokemuksia. Joskus kollaasi näyttää siltä, että yhtä tasoa pitäisi liikuttaa pikkuisen johonkin suuntaan, että se napsahtaisi paikoilleen toisten tasojen kanssa. Kuvien keskittäminen yhteen paikkaan olisi kuitenkin rajoittanut liikaa teoksen toimivuutta, yllätyksellisyyttä ja monipuolisuutta. Se myös luo teoksen käyttötilanteeseen jännitystä – käyttäjä haluaa etsiä hieman paremman kuvan, löytää ehkä toisen, joka toimii yhden tason kanssa, koettaa sitten vaihtaa kolmatta tasoa kahteen aiempaan sopivammaksi... Näin toteutuu sekä peräkkäisten kuvien montaasi että kuvan sisäinen, kerroksellinen kollaasi - kuvia verrataan sekä aiempiin esillä olleisiin että tietyllä hetkellä päällekkäisiin kuviin. Saman pohjakuvan päälle voi siis kasata hyvin erilaista kuvamateriaalia.

Kuvien rajaus on useimmiten aika ahdas – tärkeiden yksityiskohtien kuten kasvopiirteiden ja reunan väliin ei jää paljoa ilmaa. Testien jälkeen huomasin myös että kokeellisemmat rajaukset, joissa kuva rajattiin niin, että se näytti yksinään hyvältä neliömuodossa, ei välttämättä toiminut kahden muun tason kanssa kollaasissa enää niin hyvin. Siksi päädyinkin rajaamaan kuvat melko tavanomaisesti ja yllätyksettömästi. Rajauksen tiukkuudesta on välillä hieman haittaa, jos alin taso jää kahden muun alle, mutta pieni epäsovivuus saattaa jälleen toimia aktiivisen katsomis- / tekemistilanteen katalysaattorina.

Kolmeen päällekkäiseen tasoon päädyin kokeilujen kautta. Kolmella tasolla saa jo tarpeeksi erilaisia yhdistelmiä, neljäs taso olisi vain sotkenut kokonaisuutta (ja hidastanut ohjelmaa), vaikka se joissain tilanteissa olisikin ollut paikallaan. Kolme tasoa oli myös mahdollista erotella selkeästi visuaalisesti toisistaan, ja tämä prosessi oli yksi keskeisimmistä työn muokkautumisen kannalta. Taaimmäiselle / alimmalle tasolle päätyi luonnollisesti kuvia, jotka toimisivat taustakuvina. Näistä kuvista muodostui loppujen lopuksi niitä, jota muut tasot jollain tavalla kommentoivat. Tänne siis päätyivät miehet ja naiset, käsiteltyinä valokuvina, tv-

stilleinä, piirroksina ja maalauksina. Toiselle tasolle oli luonnollista laittaa viivapiirroksia eri aloilta, animaatioita ja stillkuvia. Viivapiirrookset jättävät tarpeeksi allaolevasta näkyviin, niiden animointi ei vie liikaa prosessoritehoa, ja niiden aiheiksi oli helppo löytää tieteen ja arkielämän kuvastoa, joka lisää alatasen päälle uuden ulottuvuuden. Kolmannesta, kaikkein päällimmäisestä tasosta, muodostui kuva-alaa jollain tavalla rajaava, muokkaava tai hajoittava taso. Aluksi tälläkin tasolla oli animaatioita, mutta päädyin siirtämään ne keskimmaiselle tasolle, koska kahden tason yhtäaikainen animaatio teki kuva-alasta todella sekavan. Poikkeuksen muodostavat [t]:n neonvalot, jotka tunnetusti sykkivät aina kaiken etu- ja yläpuolella.

Neljännän tason tai ulottuvuuden muodostaa äänimaisema, jonka on suunnitellut Lost Weight. Äänimaisema toimii samalla kerroksellisuuden periaatteella: kullakin tasolla on tietty sarja ääniä, n. 40 kpl, joista yksi valitaan randomina. Äänet on suunniteltu niin, että ne toimivat joko kaksi tai kolme yhtä aikaa päällekkäin. Isoon kollaasiin mentäessä soitetaan myös satunnaisesti puhesampleja mainoksista, tv-shopista, elokuvatrilereista dokumenteista jne. Äänien käyttökään ei ole ongelmantona: liikaa tai liian selkeitä mielikuvia herättävät äänet saattavat tarjota liian yksinkertaisia vastauksia, aivan kuten päinvastaisuudet tai rinnastuksetkin. Äänimaisemasta olisi voinut helposti tulla myös liian sekava tai dominoiva. Äänisuunnittelu onnistui mielestäni hyvin, se on ehkä hieman synkkäsävysempi kuin toivoin, mutta kerrokset toimivat keskenään mainiosti tarjoten mahdollisuuden koostaa äänikollaaseja kuvakollaasien kera.

Tekstisloganiin ja/tai typografisten elementtien lisäämistä mietin paljon, ja päätin lisätä lähinnä sananpätkiä, lyhyitä sanoja, joista osa tarkoittaa jotain, osa ei. Tekstit tuottavat vahvoja mielleyhtymiä, varastaen kuvilta paljon. Myös kollaasien nimeämismahdollisuutta mietin pitkään. Näin käyttäjä astuisi vielä enemmän tekijän rooliin, ja muutkin saisivat aavistuksen, mitä hän on kollaasia tehdessään ajatellut. Tämän toteutan ehkä tulevaisuudessa jossakin versiossa.

Tasoilla ei sinänsä ole ennalta asetettuja merkityksiä tai rooleja.¹² Alatasojen suhde saattaa muuttua kolmannen tason vaikutuksesta vaikka tulkinnaksi jonkun unelmasta tai haaveesta, jos kolmas taso on profiili [v]. Kollaasikonetta rakentaessani olen pitänyt erittäin tärkeänä visuaalisen ja esteettisen kokonaisuuden säilyttämistä. Katsoja saa itse päättää, mitä kollaasi edustaa, hänhän kollaasin on koostanut. Kun kussakin kuvaluokassa on kuvia 20-60, joista aina yksi valitaan randomina, muodostuisi käyttökokemus mielestäni turhauttavaksi, jos olisin itse vielä

Helsingissä tehty kollaasi17.

määritellyt, mitä kuvat tai tasot edustavat – oli se sitten haaveita tai toiveita; menneisyyttä tai nykyisyyttä; halun kohteita tai inhon ruumiillistumia. Nyt kuvaluokat ovat keskenään tiettyssä mielessä tasa-arvoisia, ja eri tasot saattavat joko vahvistaa tai heikentää esim. alimmalla tasolla olevan kuvan tunnelmaa tai vaikutelmaa. Kuvia ja kuvatyyppejä on oltava paljon, jotta katsojalla säilyy mielenkiinto, hän kuitenkin on loppujen lopuksi teoksen dramaturgian luoja. Käyttökokemus luo aina pienen tarinan, jossa mediahenkilöt, tutut tai tuntemattomat, saavat päällensä ja ympärillensä kunniaa tai kuonaa.

Mediatulkissa on yli 25 miljoonaa kollaasikombinaatiomahdollisuutta, tosin eri luokista voi yhdistää ”vain” 648 kombinaatiota. Olen säilyttänyt suuren osan kuvaluokista visuaalisesti ja sisällöllisesti melko samankaltaisina (esim. lähes kaikki alatasot), jotta teoksen aihepiiri pysyisi yhtenäisenä ja ettei teos hajoi atomeiksi. Tämän ansiosta mediatulkki kommentoi jotain tiettyä kuvastoa, ei mitä tahansa. Vivahteet tekevät teoksesta elävän ja rytmittävät käyttäjäkokemusta. Hakiessaan samasta luokasta johonkin tiettyyn kohtaan täydellisesti sopivaa kuvaa käyttäjä jää työhön koukkuun edeten kollaasin teosta montaasin tekemiseen. Olisi tietysti mielenkiintoista nähdä nykyisestä materiaalista täysin poikkeavaa kuvastoa mediatulkissa: miten käy perhealbumikuvien, sunnuntaimaalausten ja lomakuvien muiden tasojen puristuksessa tai miten lasten piirustukset vaikuttavat poptähtien kuviin. Johonkin rajaus oli kuitenkin tehtävä. Mediatulkin modulaarisuus mahdollistaa kuva-aineiston helpon muuttamisen toiseen aikaan, paikkaan tai tarkoitukseen sopivaksi.

Demoa ja lopullista työtä rakentaessa on ollut erityisen tärkeää kokeilla uusia ajatuksia heti visuaalisesti – miten uudet kuvat ja animaatiot toimivat aiemman materiaalin kanssa. Myös testikäyttäjät ovat pystyneet tutustumaan teokseen helposti: teos mahtuu cd-romille ja toimii suoraan siltä koneessa kuin koneessa, vanhoissa tietysti hieman hitaammin kuin uusissa. Testihenkilöiltä olen saanut kannustavaa palautetta ja hyviä ideoita teoksen (jatko)kehittelyä ajatellen. Palaute on ollut pääasiassa positiivista ja koskenut visuaalisuutta ja esteettisyyttä, joka onkin keskeinen teoksessa. Mediatulkkia ei ehkä nähdä niinkään pelimäisenä kuin lelumaisena jammailuvälineenä, (kuvallisen) ajattelun välineenä, johon voi jopa jäädä koukkuun.

Teoksen käyttöliittymä ja käyttötapa on ohjelmoinnillisista syistä hieman kankeahko tavallisella koneella käytettynä. Se on suunniteltu installaatiota ajatellen, jolloin käyttötapa on hitaampi ja rauhallisempikin kuin jos teos on näyttelyssä vain tavallisen koneen ruudulla nähtävissä. Kuvia jaksaa

valita ja tarkastella pitempään ja muutoksien ja valintojen tekeminen on harkitumpaa. Teokseen on helppo keskittyä myös jos siihen pystyy tutustumaan rauhassa omalla koneella. Yksityisessä tilassa teokseen saa ehkä parhaimman suhteen: sitä voi oppia soittamaan, kun kirjaimet ja niiden sisältämät kuvapankit tulevat tutuiksi.

Vaikka mediatulkki on yksinkertainen, olen silti huomannut, että eri ihmiset käyttävät sitä eri tavoin.

Koska tunnen kuvamateriaalin läpikotaisesti, löydän

miellyttäviä kollaaseja nopeasti. Testihenkilöt, jotka kokeilevat kollaasin koostamista ensimmäistä kertaa ovat olleet tyytyväisiä siihen, että jotain näkyvää saa aikaan nopeasti ja helposti. Käyttöliittymän logiikka on melko nopea omaksua – kunhan vain hoksaa käyttää näppäimistöä. Toiset haluavat etsiä täydellisen kombinaation ja vasta sitten koostaa kollaasin. Toiset taas välillä testaavat valittuja kuvia kollaasina, ja jos eivät ole tyytyväisiä vaihtavat jonkun kuvan kunnes löytävät haluamansa lopputuloksen.

Koska teos lähti näyttelyyn ilman installaatiota, oli sen käyttötapa monille outo ja ongelmia tuottava. Tätä en osannut aavistaa, koska olin niin paljon teoksessa itse sisällä. Kolme riviä ohjeita tuntui olevan ihmisille liikaa, ja kun niitä ei lueta vaan aletaan klikkailemaan hiirellä kone jumittui yrittäessään tulostaa tai Internetiin tallentaa samaa kuvaa uudestaan ja uudestaan. Olisin jättänyt hiiren pois kokonaan, mutta sitä tarvitaan ohjelman uudelleen aktivoimiseksi sen jälkeen kun kuva on tallennettu Internetiin. En vain ymmärtänyt, että hiirelle ei olisi pitänyt antaa mitään muuta funktiota. Fyysisen käyttöliittymän puuttuessa olisi myös näppäimistön käyttö ja sen senhetkinen tila pitänyt ilmaista vielä selkeämmin. Minusta ei ole järkevää pimentää katsojalta mitään, kunhan kaikki on vain tarpeeksi selvästi ilmaistu käyttöliittymässä. Tämä vaatii siis hieman lisää työtä. Luultavasti kotikäytössä nykyinen käyttöliittymä on riittävä, kunhan mukana on edes pienet ohjeet... Yksi etu tavallisella näppäimistöllä toimivasta työstä on, että sen voi kantaa mukanaan joko cd:llä tai kannettavan tietokoneen kovalevyllä ja tarpeen mukaan esitellä kiinnostuneille. Tuotteistaminen yksityis- ja yrityskäyttöön on mahdollista vain, jos se toimii normaalilla näppäimistöllä. Näiden vuoksi normaalilla näppäimistöllä käytettävyyttä täytyy tehdä tarpeeksi helpoksi.

Yksi näyttely- tai installaatiotilannetta mielenkiintoiseksi tekevä ominaisuus on tehdyn kuvan tulostamismahdollisuus. Käyttäjä saa tulostaa itselleen mukana vietäväksi ilmaiseksi (ehkä joskus myös nimellistä maksua vastaan) tekemänsä kollaasin. Toivon, että jossain tulevassa näyttelyssä olisi mahdollisuus ripustaa kollaasit seinälle. Näin teoksesta jäisi jotain konkreettista jäljelle. Jos tulosteet

ripustetaan galleria- tms. näyttelytilaan, teos tuottaa myös tietynlaisen kartoituksen käyttäjien tekemistä valinnoista.

Kuvan tallentamismahdollisuus suoraan www-sivulle luo myös tietynlaisen kollektiivisen käyttöhistorian. Nämä kollaasit vaatisivat oikeastaan katsoja-tekijän antaman nimen. Teokset luovat Internetiin kuvapankin, jossa voisi verrata katsojien tekemiä valintoja: mitkä kuva-aiheet ovat miellyttäneet eniten? Itse olen esimerkiksi huomannut teosta käyttäessäni päätyväni helposti samankaltaisiin valintoihin, tietyt kuvaluokat kiinnostavat enemmän kuin toiset – kun taas joku, joka ei teosta ole paljon käyttänyt löytää teoksesta raikkaita kombinaatioita. Soittamisessa voi siis ehkä kehittyä, mutta kyllä aloittelijakin saa mielenkiintoisia ”sointuja” aikaan. Teos onkin erittäin yksinkertainen, se ei lupaa suuria palkintoja, eikä siinä ole ”oikeita” valintoja, jotka johtaisivat syvemmälle. Se johdattaa nopeasti katsojan kollaasien tuottajaksi, koukku on pikemminkin yksinkertaisuudessa ja kuvamateriaalin yhtenäisyydessä.

☞ Kehittämismahdollisuuksia

Työstä voidaan toteuttaa myös sensoreiden avulla rakennettava installaatio, ja se on itse asiassa suunniteltu sensorikäyttöliittymää varten. Sensorit yhdistetään manipuloituun näppäimistöön – aktivoitaessa sensori ohjelmalle välittyy viesti, että tiettyä kirjainta on painettu ja sen mukaan tietty kuva näytetään. Sensorien tulisi olla selkeästi näkyvissä ja yksinkertaisia, koko työ muistuttaa ainakin metaforisesti soitinta. Puhunkin sensoreista tai kytkimistä mielummin koskettimina. Pienet ikonit installaation pinnalla antavat vinkin siitä, minkälaista materiaalia tietyn koskettimen kautta on saatavilla. Kun kollaasi on koostettu, se heijastuu suurikokoisena seinälle videotykin avulla. Julkisessa tilassa olevan kollaasin tekemisestä syntyy myös sosiaalisesti mielenkiintoinen tapahtuma kahden tai useamman ihmisen pelatessa / leikkiessä / soittaessa kuvilla ja kommentoidessa toisen tekemiä ratkaisuja ja kuvavalintoja. Näin myös ihmisten välillä syntyy interaktiota, jolla on erilainen luonne kuin interaktiolla koneen ja

käyttäjän välillä. Koska teoksen toimintatapa on melko yksinkertainen, monen käyttäjän tilanteessa ei syntyisi niinkään kilpailutilannetta kuin kommunikaatiotilanne.

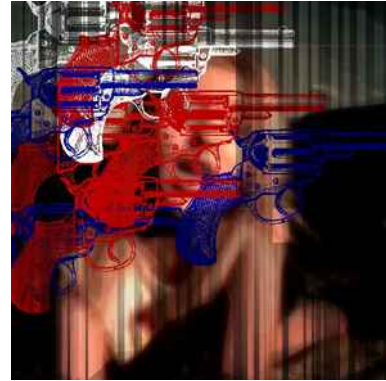
Mediatulkkia työstäessäni olen saanut paljon muitakin ideoita jatkokehittelyä silmälläpitäen. Myös muilta olen saanut hyviä ehdotuksia miten teoksesta saisi irti lisää. Päätin jo melko alkuvaiheessa rajata nyt valmistuvan teoksen riittävän suppeaksi, etteivät kaikki uudet ideat paisuttaisi työmäärääni

suunnattomaksi. Näyttelyssä esillä olevaan työhön lisäsin kuitenkin muutaman ominaisuuden, jotka olin alun perin ajatellut toteuttaa myöhemmin.

Tulostaminen ja Internetiin tallentaminen tekevät työstä mielenkiintoisemman ja konkreettisemmän, moneen eri mediaan ja käyttötapaan soveltuvan.

Niiden suunnittelu ja testaus jäi kuitenkin kiireessä liian vähälle. Ongelmia oli erityisesti Internetiin tallentamisen kanssa. Toteutustapa on monimutkainen ja minä en yksin vastannut koodin kirjoittamisesta.

Sen teki näyttelyn rakentamisen kiireiden lomassa pääasiassa Yves Bernand (hän vastasi Continentin kuratoinnista yhdessä Minna Tarkan kanssa). Internetiin tallentamiseen vaaditaan mekoinen määrä koodia, Directorin Xtroja ja Anarchie ohjelmaa, jota käytetään AppleScript -komentojen kautta. Nämä kaikki toimivat yhdessä vähintäänkin epävarmasti. Tulostaminen puolestaan hidastaa konetta ja ihmisten ollessa kärsimättömiä he tulostivat samaa kuvaa uudestaan ja uudestaan jolloin kone meni kokonaan tukkoon.

Toinen kehittämisen arvoinen seikka teoksessa olisi kuvien muokkausmahdollisuus reaaliajassa. Värien, koon, sijainnin, asennon jne muokkaaminen tekisi käyttäjistä myös sommittelijoita. En ole kyseisiä ominaisuuksia lisännyt, koska haluan teokseen sisältyvän jonkin verran epäpuhtautta, yllätyksellisyyttä ja "ei-nyt-ihan-kohdallaan" -sommitelmallisia ratkaisuja. Joskus kyllä tekisi itsekin mieli tuoda jotain sävyä hieman esiin, hieman liikuttaa maskia vasemmalle tai alinta tasoa oikealle, tai viivapiirrosta esim. tiettyyn kohtaan kasvoja. Muutaman efektinappulan lisääminen (sumenna, lisää tai vähennä kontrastia tai valoisuutta jne) voisi olla harkinnan arvoinen asia.

Mediatulkki toimii yllättävän hyvin tavallisella tietokoneella. Monet ovat sanoneet, että jaksaisivat tuijottaa tai käyttää sitä tuntikausia, miksei vaikka screensaverinä. Mediatulkista on myös sanottu, että se on kuin visuaalisen ajattelun väline. Se voisi myös toimia eräänlaisena "kuvapankkikoneena", apuvälineenä uusia kuvallisia yhdistelmiä etsittäessä. Sovelluksen voisi jopa tuotteistaa yrityksille ja yksityishenkilöille, jotka haluavat nopeasti ideoita tai jopa valmiita kuvia mainontaan, julisteiden tekoon, kuvitukseen, somistukseen... Tällaisia uusia design -ideoita, trendejä, tyylejä, muotoja ja yhdistelmiä ennustavia lehtiä näkee myytävän hyvin varustetuissa lehtipisteissä neljännesvuosittain huijilla hinnoilla. Miksei mediatulkkinäkö voisi olla päivitettävä? Neljä kertaa vuodessa 10 kuvapankkia lisää sopivaan lisähintaan...

Yksi kiinnostava jatkokehittelyn kohde on mediatulkin käyttäminen taustagrafiikkana esim. diskossa, klubissa tai muussa musiikkitalaisuudessa. Kuva

voisi reagoida äänen voimakkuuteen, rytmiin, yleisön liikkeisiin jne. Tällöin materiaali olisi hyvä luokitella jollain tavoin. Kuvamateriaali voisi esityspaikasta riippuen olla abstraktimpaa. Olenpa jopa miettinyt täysin abstraktin animaatio-koneen kehittämistä Oskar Fischingerin ja muiden avantgardeanimaattoreiden hengessä, teknokulttuuriin kuuluvaa käppyräpyöritystä unohtamatta.

Mediatulkki on sovelluksia ajatellen melko modulaarinen, sen kuvapankit ovat periaatteessa vaihdettavissa. Kuvaluokkia voisi ladata lisää internetistä tai ostaa lisärompulta. Tämä vaatii kuitenkin, että käyttäjä kopioi tiedostot omalle kovalevylleen (tällä hetkellä koko hoito vie äänineen noin 650 Mb) ja vaihtaa tietyn castin toiseen (ei vaadi koodausta tms.). Periaatteessa myös osa kuvista on vaihdettavissa, joten käyttäjä voi itse vaihtaa haluamiaan kuvia eri tasoille. Mitkä tahansa kuvat eivät kuitenkaan toimi millä tahansa tasolla: kuten olen maininnut, alatasolle kelpaavat täysisävyiset bittikarttakuvat, keskitasolle sopivat periaatteessa vain viivapiirroskuvat, jotka ovat 1-bittisiä – toisin sanoen niissä ei ole muita sävyjä kuin puhdas musta ja puhdas valkoinen. Nämä kuvat täytyy kuitenkin vielä muuttaa 2-bittisiksi directorissa, jolloin niiden sävyjä ja läpinäkyvyyttä voi muuttaa. Kolmannelle tasolle taas sopii joku kuva-alaa rajaava, siluettimainen kuva. Oikeiden / toimivien kuvien valinta ei ole helppoa, mutta luulen, että se kiinnostaisi ihmisiä, jotka tietävät jotain graafisesta suunnittelusta, Adobe Photoshopista ja Directorista.

Mielenkiintoista olisi myös, jos ihmiset tuottaisivat materiaalia itse ja siirtäisivät sitä kaikkien jaettavaksi esim. Internetissä olevalle palvelimelle. Versio teoksesta voisi myös sijaita jollain sivulla tai olla ladattavissa verkkoyhteydellä varustettuna ja sitä voisi käyttää verkon kautta yhtä aikaa 2-4 ihmistä (enemmästä määrästä tulisi sekasotkua). Kuvia voisi valita kuvapankeista, myös omia kuvatiedostoja, jopa Internetistä tietyllä hakusanalla löytyvää kuvamateriaalia voisi hyödyntää. Ongelmaksi muodostuu silloin kuvan fyysinen koko ja muoto – samalla hakusanalla saattaa löytyä sekä mammuttimaisia vaakakuvia että pieniä pystykuvia.

Mediatulkki voisi sopia myös kuvan katsomista ja kuvalukutaitoa käsittelevälle kurssille tai workshopille alustaksi, johon kuvia kasataan tietyn logiikan mukaan. Miten kuvat muuttuvat toisten vaikutuksesta, minkälaisen tarinan teos kertoo, paljastuvatko kuvien sisäiset ja ulkoiset valtarakenteet? Mitä ristiriitaiset elementit tekevät kokonaisuudelle? Voiko katsetta kääntää parodioimalla mediakulttuurin kuvia tai pakottamalla katsoja tai kurssille / teoksen käyttöön osallistuja miettimään valintojaan, kuvien sisäistä

Yksityiskohta kollaasista.

logiikkaa, kokonaisuutta jne.

☞ Pohdintaa

Mediatulkissa olen pyrkinyt tyyliin, joka ei niinkään välittäisi muotivirtauksista ja viimeisimmistä trendeistä: kuvamateriaali on monin osin jo vanhaa, nostalgisoivaa. mediatulkissa esiintyvät henkilöt jotka, ovat ehkä julkkiksia, mutta monet heistä jo unohdettuja malleja, filmitähtiä tai poplaulajia. He edustavat ikoneita ja idoleita, tuotettuja halun ja kiinnostuksen kohteita. Tutkiessani kollaasin historiaa havaitsin, että valitsemani kuva-aiheet olivat jo toistuneet useita kertoja kollaasin perinteessä.

Tieteellisten visualisointien, taidehistoriasta tutun materiaalin, koneiden ja toisaalta julkkisten (varsinkin naispuolisten filmitähtien, pin-up tyttöjen, laulajien jne.) toisaalta ihaileva, toisaalta ironisoiva käyttö tuntui olevan enemmän sääntö kuin poikkeus.

Mediatulkin tuottamat kollaasit eroavat kuitenkin hieman perinteisellä leikkaaliimaa -menetelmällä tuotetuista kollaaseista. Käsintehdyt kollaasit ovat aina uniikkeja, jolloin niissä voidaan asettaa elementit mihin paikkoihin tahansa. Mediatulkissa pohjamateriaalia on valtavasti, tiettyjä kiintopisteitä ei ole, jolloin päälle tulevien tasojen täytyy toimia alatasojen kanssa eri logiikalla. En pystynyt esimerkiksi peittämään ylemmällä tasolla alatasojen silmiä mustilla palkeilla, koska silmät ovat aina eri kuvissa eri kohdissa. Se olisi täytynyt tehdä jo valmiiksi alatasojen kuvaan, joka olisi muuttanut kuvapankin luonnetta ehkä jo liikaa valmiiksi. Visuaaliseen lopputulokseen ovatkin vaikuttaneet toisaalta tietokoneen tarjoamat mahdollisuudet, toisaalta sen rajoitukset.

Alkuperäinen idea mediatulkista kuvakulttuurin esittämistapojen paljastajana ja purkajana häipyi vähitellen taka-alalle (tosin koskaan katoamatta) uusien ideoiden ja materiaalin myötä. Teos kehittyi työstövaiheessa laajemmaksi ja mielenkiintoisemmaksi kuin alkuperäiset suunnitelmat olivat. Toisaalta teos on nyt esteettisen neutraali: se ei tarjoa syviä järkytyksiä tai todella omituisia yhdistelmiä eikä poliittisesti kovinkaan kantaaottavia kollaaseja, mutta se on mielestäni paasaavaa valistusta parempi vaihtoehto. Loppujen lopuksi toivon, että kollaasikombinaatioita löytyy yhtä monta, kuin yhden kollaasin tulkintatapoja.

Käyttöliittymä oli ehkä liian yksinkertainen ja pelkistetty, en ollut osannut varautua collageratorin väärin käyttämiseen. Joillekin näyttelyssä ollut teos ei antanut mitään, joillekin teos antoi jotain aivan muuta kuin mitä sen piti olla.

Mediatulkki toimii monissa eri tilanteissa monin eri tavoin, mutta sen käyttöliittymä tulee sovittaa paremmin kulloiseenkin käyttötilanteeseen. Yksinkertainen käyttöliittymä tukee kuitenkin mediatulkin yksinkertaista rakennetta. Moniulotteisuus rakentuu kuva- ja äänikerroksista, jotka yhdistyvät käyttäjän mielikuviin, mahdollistaen uusia tapoja nähdä ja kuulla.

Kuvien sisältämien arvojen tarkasteleminen ja paljastaminen ovat menetelmiä, joita sekä kollaasi että katsojan aktiivisempi rooli voivat edesauttaa. En pidä mediatulkin tärkeimpänä ominaisuutena kuitenkaan sen mahdollisuutta arvoasetelmien kumoamiseen. Jonkinlainen poliittisuus ehkä piilee taustalla, mutta pääosin työ on pinnallisen viihdyttävä medialelu. Ehkä sen sisältämät arvot kuitenkin jäävät väijymään käyttäjän alitajuntaan...

☞ Tekijänoikeuksista

"Muut kopioivat, minä varastan." Pablo Picasso

☞ Viitteet

- 1) Ruumis, kroppa vai keho? Olen päättänyt käyttää enimmäkseen sanoja ruumis ja keho. Ruumis- sanalla on vahva yhteys kuolleeseen ja fyysiseen – lihaan. Kehoa rakennetaan, ruumis on meillä ikäänkuin annettuna, biologisena elimistön tyyssijana. Kuitenkin voidaan puhua vallasta, joka ulottuu nimenomaan ruumiiseen.
- 2) Kts esim. Leena Maija Rossi (1995): Kuva ja vastakuvat, johdanto ja keskustelu Judith Butlerin kanssa.
- 3) Maffesoli, 26.
- 4) Vattimo, 64. Kuvan auraattisuus on kadonnut monistamisen myötä, kuva ei ole enää kuva, mutta toisaalta se ei ole ei-mitäänkään. Heiluminen tapahtuu siis näiden kahden välillä. Kuvalle on syntynyt tietynlainen käyttöarvo.
- 5) Graafinen suunnittelija David Carsonin kirja End of Print, (Laurence King Publishing 1995) käsittelee tätä ongelmaa - teksti ja typografinen viesti ovat muuttuneet kuvaksi, ja hiipuvat niille luvatuista paikoista paperilla ja suuntaavat kohti digitaalista maailmaa.
- 6) Becker, 114.
- 7) Perustuu Timo Siivosen Kyborgi -kirjassa esillä olevin käsitteiden pohjalta tekemääni jakoon.
- 8) Sederholm(1994), 111
- 9) Tietämättä pettävästä detournementista vielä mitään laitoin kollaasikoneeseeni sitaatin Eisensteinin elokuvasta!.
- 10) Debord & Wolman (1956)
- 11) Kantokorpi (1991), 9
- 12) Vrt. esim. Marita Liulian hedelmäpelimäinen työ Jackpot (1991), jonka kolmessa mainoskuvia ja tekstejä näyttävissä monitoreissa näkyy, a) kuka pelaaja haluaisi olla, b) ryhmä johon pelaaja haluaisi kuulua, c) ympäristö, jossa pelaaja haluaisi olla.

☞ Lähteet ja kirjallisuus

- Bauman, Zygmunt (1996) Postmodernin Lumo. Tampere: Vastapaino.
- Becker, Carol (1994) Herbert Marcuse and the Subversive potential of art. Kirjassa Becker, Carol (toim.) Subversive imagination – artists, society, and social responsibility. New York & London: Routledge.

- Debord, Guy ja Wolman, Gil, J. (1956) Methods of Détournement. Alunperin ilmestynyt lehdessä Les Lèvres Nues #8, May 1956.
Internet -osoitteessa <http://www.nothingness.org/si/journaleng/detournement.html>
- Deleuze, Gilles (1997) Literature and Life. Critical Inquiry. Winter 1997, Volume 23, No 2.
- Foucault, Michel (1986) On the Genealogy of Ethics: An Overview of Work in Proce Teoksessa: Rabinow, Paul (toim.), The Foucault Reader. Middlesex: Penguin Book
- Kantokorpi, Otso (1999) Taide on tuskin alussa, Taide 1/1999.
- Liotard, Jean-François (1986) Vastaus kysymykseen: Mitä postmoderni on? Teoksessa: Kotkavirta, Jussi ja Sironen, Esa (toim.), Moderni/Postmoderni. Tutkijaliitto.
- Maffesoli, Michel (alkup. 1993) Maailman mieli - Yhteisöllisen tyylin muodoista. Tampere: Gaudeamus, 1995.
- Marita Liulia SOB -cd-romin(1999) Marita Liulia Manual, WSOY.
- Leena Maija Rossi, toim.(1995) Kuva ja vastakuvat: Sukupuolen esittämisen katseen politiikkaa. Gaudeamus
- Helena Sederholm(1994) Intellektuaalista terrorismia - Kansainväliset situationistit 1957-72. Jyväskylä Studies in the art
- Timo Siivonen(1996) Kyborgi. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja.
- Tarkka, Minna, toim. (1993) Video, taide, media -antologia. Jyväskylä: Gummerus
- Vattimo, Gianni (1991) Läpinäkyvä yhteiskunta. Tampere: Gaudeamus

Ei-painetut lähteet

- Luento: Helena Sederholm: kuva-analyysi, kevät 96
Luentokollokvio: Ilona Reiners: est-etiikka, kevät 97
Luentokollokvio: Ilona Reiners: nykyestetiikan virtauksia, syys 97

Internet -lähteet

- <http://www.nothingness.org/> - kansainvälisten situationistien tekstejä ym.
<http://www.superbad.com/>
<http://www.photomontage.com/>